राजस्व सुधार कार्ययोजना

(२०८१/०८२-२०८३/०८४)

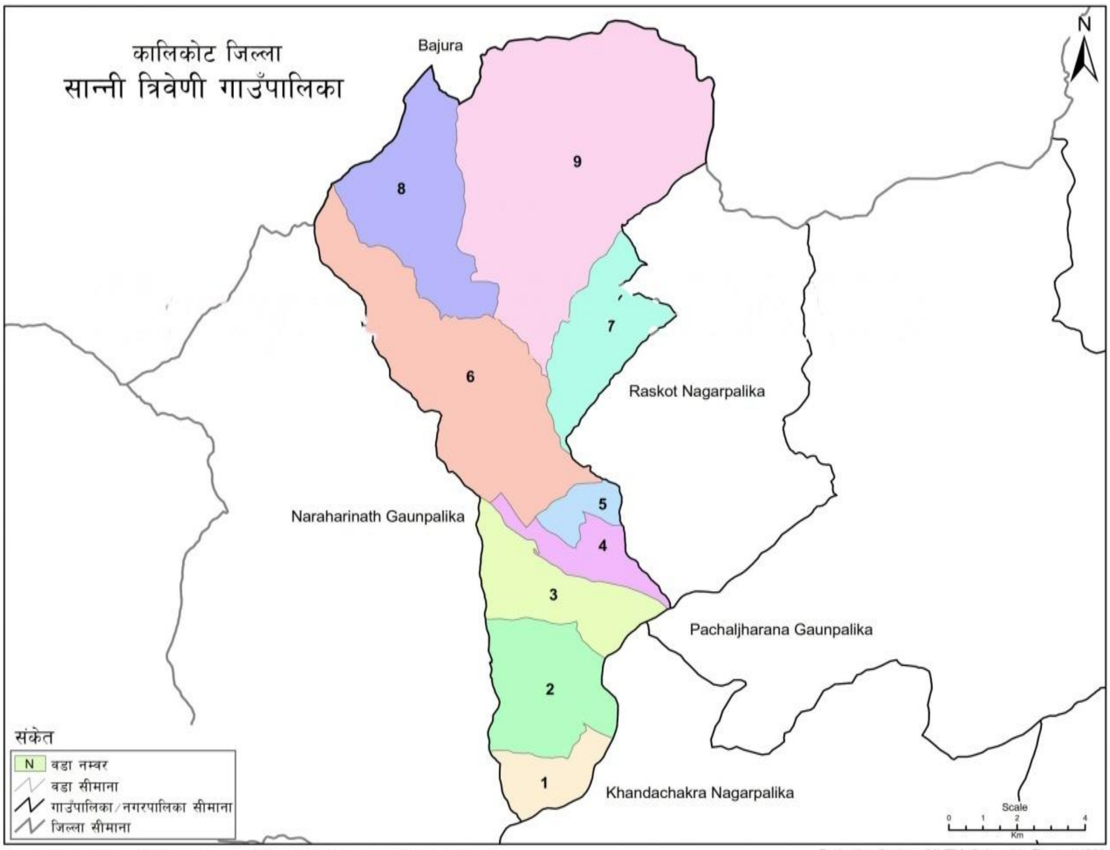

स्रोत: स्थलरुप नक्सा (स्केल १:२५००० / १:५००००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
LLRC, 2016

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

२०८१

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोटको

राजस्व सुधार कार्ययोजना

(२०८१/०८२-२०८३/०८४)

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

सहयोग:

कर्णाली प्रदेश सरकार

कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान

वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका
मेहलमुडी-०६, कालीकोट
कर्णाली प्रदेश, नेपाल
२०७३

पत्र सः- २०८०/०८१ चलानी नः- मितिः- २०८१/०२/३०

धन्यवाद ज्ञापन

नेपालको संविधानको भावना र संघीय शासन व्यवस्थाको मर्म अनुरुप स्थापित संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकार सञ्चालन भइरहेका छन्। यी तीनै तहका सरकारको भूमिका, जिम्मेवारी र अधिकार नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको छ। आम जनताको दैनन्दिन जीवनसँग जोडिएको सबैभन्दा नजिकको सरकार स्थानीय तहले जनताका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिदेखि स्थानीय पूर्वाधार निर्माण, रोजगारी सिर्जना, शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, खानेपानीलगायतका क्षेत्रमा गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गरिरहेको छ ।

स्थानीय तहलाई दीर्घकालिन रूपमा सवल बनाउन संविधान र अन्य कानुनले समेत स्थानीय तहहरूले विभिन्न शीर्षकमा राजस्वका दर र दायराहरूको पहिचान गरी राजस्व सङ्कलन गर्न पाउने व्यवस्था गरेको छ। यस गाउँपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउन र आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्न प्रथम त्रिवर्षिय राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ। यो (०८४/२०८३-०८२/२०८१ .व.आ) राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न महत्त्वपूर्ण सहयोग गर्ने कर्णाली प्रदेश सरकार अन्तर्गतको कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानलाई विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

त्यस्तै यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्यमा खटिने परामर्शदाता संस्था मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., ललितपुरको विज्ञ समूह, गुणस्तर परीक्षण र पृष्ठपोषण दिने कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको विज्ञ समूह तथा अनुगमन टोली, गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समिति, राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्यदल, सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र करदाता प्रतिनिधिहरूलाई समेत हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

मोहन बहादुर के.सी.
अध्यक्ष

मोहन बहादुर के.सी
गा.पा.अध्यक्ष

विषय सूची

परिच्छेद-१ .... Error! Bookmark not defined.

परिचय .... Error! Bookmark not defined.

१.१ पृष्ठभूमि .... Error! Bookmark not defined.

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य .... Error! Bookmark not defined.

१.३ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका उद्देश्यहरू .... Error! Bookmark not defined.

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया .... Error! Bookmark not defined.

१.५ कार्ययोजना निर्माणका सिमाहरूः .... Error! Bookmark not defined.

परिच्छेद-२ .... Error! Bookmark not defined.

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय .... Error! Bookmark not defined.

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय .... Error! Bookmark not defined.

२.२ अवस्थितिः .... Error! Bookmark not defined.

२.३ भूबनोट र प्राकृतिक स्रोतहरूः .... Error! Bookmark not defined.

२.४ पेशागत विवरणः .... Error! Bookmark not defined.

२.५ पशुपालनः .... Error! Bookmark not defined.

२.६पर्यटनः .... Error! Bookmark not defined.

२.७ यातायातः .... Error! Bookmark not defined.

२.८ रोजगारीः .... Error! Bookmark not defined.

२.९ विद्युत सुविधाः .... Error! Bookmark not defined.

२.१० शिक्षाः .... Error! Bookmark not defined.

२.११ स्वास्थ्यः .... Error! Bookmark not defined.

२.१३ सामाजिक विकास र सामाजिक सुरक्षाः .... Error! Bookmark not defined.

२.१४ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था .... Error! Bookmark not defined.

२.१५ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्थाः .... Error! Bookmark not defined.

परिच्छेद-३ .... Error! Bookmark not defined.

गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार अवस्था तथा आय सम्भाव्यता .... Error! Bookmark not defined.

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकारसम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्थाError! Bookmark not defined.

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था .... Error! Bookmark not defined.

३.१.२ कानुनी व्यवस्थाः .... Error! Bookmark not defined.

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था .... Error! Bookmark not defined.

३.३ आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण............Error! Bookmark not defined.
३.३.१ कर राजस्व..........Error! Bookmark not defined.
परिच्छेद-४..........Error! Bookmark not defined.
आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता र सङ्कलन अवस्था..........Error! Bookmark not defined.
४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता..........Error! Bookmark not defined.
४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था..........Error! Bookmark not defined.
४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सबालहरू..........Error! Bookmark not defined.
परिच्छेद-पाँच..........Error! Bookmark not defined.
राजस्व सुधार कार्ययोजना..........Error! Bookmark not defined.
५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना..........Error! Bookmark not defined.
परिच्छेद-६..........Error! Bookmark not defined.
आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण..........Error! Bookmark not defined.
६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण..........Error! Bookmark not defined.
परिच्छेद-७..........Error! Bookmark not defined.
अपेक्षित नतिजा..........Error! Bookmark not defined.
अपेक्षित परिणाम..........Error! Bookmark not defined.
परिच्छेद-८..........Error! Bookmark not defined.
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन..........Error! Bookmark not defined.
सन्दर्भ सामग्री..........Error! Bookmark not defined.
अनुसूचीहरू:..........Error! Bookmark not defined.
अनुसूची–१:सान्नी त्रिवेणी गा. पा, कालीकोटको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना' निर्माणसम्बन्धीError! Bookmark not defined.
अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीको उपस्थिति, माइन्युटका प्रतिलिपिहरू र सम्बन्धित तस्बिरहरूError! Bookmark not
अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीका तस्बिरहरू:..........Error! Bookmark not defined.
अनुसूची–२:सान्नी त्रिवेणी गा.पा., कालीकोटको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना' निर्माणसम्बन्धी सुझाव संकलन तथा कार्यशाला गोष्ठीका उपस्थितिको प्रतिलिपिहरू र सम्बन्धित तस्बिरहरू............Error! Bookmark not defined.
सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठीका तस्बिरहरू:..........Error! Bookmark not defined.

तालिकाहरू

तालिकाहरूको सूची

तालिका १ जनसाङ्ख्यिक विवरण

तालिका २ मानव संशाधन तालिका
तालिका ३ तहगत राजस्व अधिकार
तालिका ४. एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बिच बाँडफाँट व्यवस्था
तालिका ५. नगरपालिकामा आयका शीर्षक र संभावनाहरू
तालिका ६. सम्भाव्य सम्पत्ति करदाता तथा सम्पत्ति कर
तालिका ७. सम्भाव्य मालपोत करदाता तथा सम्पत्ति कर
तालिका ८. घरजग्गा बहाल करको सम्भाव्यता विवरण
तालिका ९. व्यवसाय करको सम्भाव्यता विवरण
तालिका १०. विज्ञापन करको सम्भाव्यता विवरण
तालिका ११ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विवरण
तालिका १२ प्रदुषण शुल्क सङ्कलनको अवस्था
तालिका १३ नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विवरण
तालिका १४ व्यवसाय दर्ता/नविकरण शुल्क सम्भाव्यता विवरण
तालिका १५ सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर सम्भाव्यता विवरण
तालिका १६ राजस्व परामर्श समिति
तालिका १७ आन्तरिक आय सङ्कलनको अवस्था
तालिका १८ राजस्व र सुधार सम्बन्धी रणनीति तथा कार्यनीति
तालिका १९ राजस्व सुधार कार्ययोजना
तालिका २० आगामी आ.व.हरूका लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू
तालिका २१ चालु आ.व.को अनुमान तथा आगामी ३ आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण
तालिका २२ नगरपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा
तालिका २३ अनुगमन तालिका

चित्र सूची

चित्र १ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारीको वैचारिक अवधारणा
चित्र २ राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि अवलम्बन गरिएका चरणहरू
चित्र ३ सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको नक्सा

परिच्छेद-१

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको सङ्घीय संरचनालाई अवलम्बन गरेको छ । नेपालको संविधानले राज्य शक्तिको बाँडफाँट तीन तहमा गरेको छ । संविधानले स्थानीय तहहरूलाई प्रदान गरेका अधिकारहरूको कुशल र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न र जनतालाई घरदैलोमा सेवा प्रदान गर्न स्थानीय तहहरू सबल र सक्षम हुन आवश्यक छ । स्थानीय तहलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्य जिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको व्यवस्थाका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । साथै संविधान र अन्य कानुनले समेत स्थानीय तहहरूले विभिन्न शीर्षकमा राजस्व सङ्कलन गर्न पाउने व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधानले सङ्घीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ । नेपालको संविधानको भाग १९ मा आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानुन बनाई कर लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय तहहरूले राजस्व अधिकारको प्रयोग गरी कर तथा गैरकर सङ्कलनका आधारभूत मान्यता अनुरूप राजस्व, कर, शुल्क र दस्तुर उठाउन सक्नेछन् । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानुन बमोजिम राजस्व बाँडफाँट वापत रकम प्राप्त गर्न सक्नेछन् । स्थानीय तहहरूले नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ । त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई विभिन्न किसिमका राजस्वको स्रोत, सम्भाव्य राजस्वको पहिचान, सङ्कलन, राजस्व बाँडफाँटको अधिकारको प्रत्यायोजन गरेको छ । खासगरी स्थानीय तहको उद्देश्य भनेको स्थानीय तहलाई वित्तीय रूपमा सबल बनाउने, स्थानीय तहको खर्च व्यवस्थापन गर्ने र स्थानीय तहमा सुशासनको प्रत्याभूति गराउने पनि हो । अधिकांश स्थानीय तहहरू सङ्घ र प्रदेशबाट प्रदान गरिएको अनुदानमा निर्भर रहेको देखिन्छ । स्थानीय तहहरूलाई राजस्व उठाउने अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको भए तापनि करको सम्भावनाहरूको पहिचान गर्न, खोजी गर्न, कर प्रशासनलाई नियमन गर्न कमजोर देखिन्छन् ।

स्थानीय तहहरू सङ्घ र प्रदेशबाट प्राप्त अनुदानमा मात्र भर पर्ने र आन्तरिक स्रोत र राजस्व सङ्कलन र परिचालनमा कमजोर हुने हो भने त्यसले दीर्घकालमा स्थानीय तहहरूको वित्तीय

अवस्था कमजोर हुने अवस्था आउन सक्छ । स्थानीय तहहरूलाई आत्मनिर्भर बनाउनका लागि स्थानीय तहहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहन्छ । स्थानीय तहहरूको राजस्व वृद्धि गर्नको लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यक देखिन्छ ।

यस कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालन हुने गतिविधिहरू स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नेतिर लक्षित रहेका छन् । साथै, स्थानीय तहहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिमा पनि यस कार्यक्रमले सहयोग पुऱ्याउने प्रावधान रहेको छ । यसै सन्दर्भमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका क्षेत्रहरू पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका क्षेत्रहरूको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई मार्गदर्शन गर्न कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेतको वित्तीय र प्राविधिक सहयोगमा सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकासँग मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा. लि., ललितपुरले सम्झौता गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ ।

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

नेपालको संविधानले स्थानीय तहहरूलाई राजस्व सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार प्रत्याभूत गरेको छ । त्यसैले स्थानीय तहलाई नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ । साथै स्थानीय तहले अन्य स्वदेशी सङ्घ संस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने, नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिश गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकारले प्रदेश र स्थानीय तहलाई एवम् प्रदेशले स्थानीय तहलाई प्रदान गर्ने अनुदान र राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहले कर लगाउँदा वैज्ञानिक करका आधारभूत मान्यताहरूका आधारमा करदाताले कर तिर्न सक्ने क्षमताको सिद्धान्तलाई आत्मसात् गरी कर निर्धारण गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । कर प्रणाली समानता र न्यायमा आधारित रहने गरी स्थापना गर्न, स्वेच्छिक रूपमा कर तिर्न प्रेरित हुने वातावरण सिर्जना गर्न र कर लगाउँदा करको आधार, करको दर र कर तिर्ने अवधि निश्चित गर्न, स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको निर्माण गर्न आवश्यक छ ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई आन्तरिक आय परिचालन गर्न सक्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । ती अधिकारलाई व्यवस्थित तरिकाले कार्यान्वयन गर्न सक्ने क्षमता सबै स्थानीय तहहरूमा विकास भइसकेको छैन । यसका अनेक कारणहरू हुन सक्छन् जस्तैः सङ्घीय संरचनाको अभ्यास नयाँ हुनु, स्थानीय तहहरूसँग रहेका सम्भाव्य स्रोतहरूका बारेमा एकिन तथ्याङ्क नहुनु, अधिकांश स्थानीय तहहरूमा राजस्व समुहको दक्ष जनशक्ति नहुनु, स्थानीय तहमा राजस्वको दायरा वृद्धि गर्ने सम्बन्धमा स्थानीय तहको नेतृत्वको इच्छाशक्ति कम हुनु, कर तिर्दा हुने फाइदा सम्बन्धमा जनतालाई बुझाउन नसक्नु आदि । यसबाट राजस्व परिचालनको सम्बन्धमा गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षको क्षमता विकास हुनुका साथै गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको सम्भाव्यता अध्ययन भई सम्भावनाहरूको पहिचान हुनेछ ।

१.३ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका उद्देश्यहरू

यस कार्ययोजनाको मुख्य उद्देश्य सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका कालिकोटको आन्तरिक आय तथा राजस्वको विद्यमान अवस्था विश्लेषण गरी आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्वको प्रक्षेपण गर्नु हो । यस कार्ययोजनाको व्यवहारिक तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाको राजस्व सुधार गर्नु हो ।

यस मुख्य उद्देश्यको प्राप्तिका लागि देहाय अनुसारका उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएको छः

- गाउँपालिकामा राजस्वका विभिन्न स्रोतहरूको विद्यमान अवस्थाको लेखाजोखा गर्नुका साथै राजस्व वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गर्ने ।
- गाउँपालिकाको सम्भावित कर/गैरकरका आधार तथा विगत ३ वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको शीर्षकगत रूपमा विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनको नीतिगत र संगठनात्मक संरचनासम्बन्धी भएका कमजोरी पहिचान गरी समाधानका सुझाव प्रदान गर्ने ।
- राजस्व सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्य कुशलताको विश्लेषण गर्ने।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- राजस्व सुधारका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै गाउँपालिकाले अपनाउनु पर्ने भावी रणनीति र कार्यनीति सहित आगामी ३ आर्थिक वर्षका लागि (२०८१/०८२-२०८३/०८४) सहित राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।

- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा गर्नुपर्ने सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि अवलम्बन गरिएका विधि चरणहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सहभागितामूलक विधि

गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व सङ्कलनमा सङ्लग्न कर्मचारीहरू, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा करदाता प्रतिनिधिहरू (निर्माण व्यवसायी, कृषि, पशुपन्छीपालन, होटल व्यवसायी, जडिबुटी व्यवसायी, किराना खाद्य आदि) को सहभागितामा अभिमुखीकरण कार्यशाला र मस्यौदामाथि सुझाव सङ्कलन कार्यक्रम गरिएको थियो।

राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणका चरणहरू

राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्दा देहाय बमोजिमका चरणहरु अवलम्बन गरिएको थियो।

पहिलो चरणः सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

राजस्व सुधार कार्ययोजनासँग सान्दर्भिक विभिन्न सामग्रीहरूको सङ्कलन तथा अध्ययन गरियो । यस अध्ययन कार्यको लागि पहिलो चरणमा परामर्शदाता समूहबाट विभिन्न स्रोतहरू मार्फत सन्दर्भ सामाग्रीहरू सङ्कलन, अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको छ । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधन सहित), संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन २०७७, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन २०७६, सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन २०७५, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका आर्थिक ऐन र बजेट बक्तब्यहरु, सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको बजेट बक्तब्यहरु र आर्थिक ऐनहरु आदि रहेका छन् । यसैगरी प्रदेश सरकार अन्तर्गतका सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरूमा कर्णाली प्रदेश आर्थिक ऐनहरु, गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनहरु बजेट बक्तब्यहरु आदि रहेका छन् । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य-मुख्य सामग्रीहरू अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

दोस्रो चरणः अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा. लि, ललितपूरबाट खटिएका विज्ञ टोलीले गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष,

कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समिति र वजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व सङ्कलनमा सङ्लग्न कर्मचारीहरू, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा करदाता प्रतिनिधिहरू (निर्माण व्यवसायी, कृषि, पशुपंक्षिपालन, होटल व्यवसायी, जडिबुटी व्यवसायी, किराना खाद्य आदि) गरी ४९ जनाको सहभागितामा मिति २०८१/०१/१७ गते अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला सम्पन्न गरियो । अभिमुखीकरण तथा कार्यशालाको पहिलो चरणमा विज्ञहरूद्वारा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमासम्बन्धी अवधारणा र प्रक्रियाहरू प्रस्तुतीकरण गरिएको थियो भने दोस्रो चरणमा दिग्दर्शनले तोकेबमोजिमका ४ वटा समुहमा विभाजन गरेर छलफल गरिएको थियो *(सहभागीहरूको नामावली अनुसूची १ मा राखिएको छ)*।

तेस्रो चरणः सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमासम्बन्धी कार्यका लागि संस्थागत सूचना तथा तथ्याङ्कहरू समेत आवश्यक पर्छ । यसका लागि राष्ट्रिय जनगणना-२०७८ को प्रतिवेदन, स्थानीय तहको पार्श्वचित्र वस्तुगत विवरण, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका, आर्थिक ऐनहरू, राजस्व सम्बन्धी कानुनहरू, राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन प्रगति विवरणहरू, आम्दानी तथा खर्चको फाँटवारी, प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन, संभाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनहरूबाट आवश्यक सूचना र तथ्याङ्क सङ्कलन गरियो । त्यस बाहेक, उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायीहरूको संगठन, होटल व्यवसायीहरूको संगठन आदि पेशागत एवम् व्यावसायिक संस्थाहरू लगायतका सरोकारवाला पक्षहरूसँगको छलफलबाट पनि आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारीको क्रममा मुख्यतः निम्न प्रकारका सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको छः

- गाउँपालिकाको भौगोलिक जनसङ्ख्या विवरण
- राजस्वको वर्तमान अवस्था, राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण
- राजस्व परिचालनका लागि अबलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू
- चालु वर्षको आर्थिक ऐन तथा बजेट
- कम्तिमा विगत तीन आर्थिक वर्षहरूको अनुमानित तथा यथार्थ आय विवरण
- आन्तरिक राजस्व (कर तथा गैरकर) सङ्कलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दरसम्बन्धी विस्तृत विवरण
- चालु वर्षको हालसम्मको यथार्थ आय विवरण
- आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना

- राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू, सम्पन्न गर्ने समय तथा सोको जिम्मेवारी आदि ।

प्रमाणिकरण गरी सकिएको तथ्याङ्कलाई कार्ययोजनाको उद्देश्यहरूले खोजे अनुसार तालिकामा रूपान्तरण गरिएको थियो । वस्तुगत विश्लेषणको लागि आवश्यक तथ्याङ्क गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ को अनुसूची २ अनुसार र विषयगत विश्लेषणको लागि आवश्यक तथ्याङ्क अनुसूची ३ अनुसार सङ्कलन गरिएको थियो । अध्ययन अनुसन्धान गरी प्राप्त भएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरूलाई गुणात्मक र परिमाणात्मक विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ ।जस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि आवश्यक सूचना/तथ्याङ्क संकलन गरिसकेपछि त्यस्ता सूचनाहरुलाई विश्लेषण गरिएको छ । सूचना/तथ्याङ्क विश्लेषणको लागि तथ्याङ्कीय तथा गुणात्मक विधि दुवैलाई प्रयोगमा ल्याइएको छ । राजस्वको बृद्धिदर तथा विद्यमान दायराको विश्लेषण तथ्याङ्कीय विधिद्वारा गरिएको छ भने राजश्व सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण गुणात्मक विश्लेषण विधि प्रयोग गरिएको छ ।

चौथो चरणः राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी प्रारम्भिक

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि आवश्यक सूचना/तथ्याङ्क सङ्कलन विश्लेषण गरिसकेपछि प्रारम्भिक रुपमा राजस्व सुधार कार्य योजना मस्यौदा तयार गरिएको हो।

पाँचौं चरणः योजनाको मस्यौदा तयारी

। कार्ययोजनाको मस्यौदा लेखन कार्य राजस्वसम्बन्धी विज्ञहरूबाट गरिएको छ । कार्ययोजनाको भाषिक शुद्धताको परीक्षण नेपाली भाषाका विज्ञहरूबाट गराइएको थियो । आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ देखि २०८३/०८४ सम्मको लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरिएको हो ।

छैठौं चरणः राजस्व सम्भावना विश्लेषण राजस्व प्रक्षेपण

गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हाल गरिरहेको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय संकलनमा पार्ने प्रभावहरुको मूल्याङ्कनलाई ध्यान दिदैं आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । यसरी तयार गरिएको प्रक्षेपणले यस गाउँपालिकाको वार्षिक बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ । यसैगरी विगतको आयको बृद्धिदर विश्लेषण गरी आय संकलनको अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ । शुरु र अन्तिम बिन्दुको आधारमा वार्षिक बृद्धिदरको गणना देहायको शुत्रको प्रयोग गरि गरिएको छ ।

$$CAGR = \left(\frac{\text{Ending Value}}{\text{Beginning Value}}\right)^{\left(\frac{1}{\text{Number of Years}}\right)} - 1$$

जहाँ, CAGR = औसत वार्षिक बृद्धिदर

Ending Value = अन्तिम वर्षको यथार्थ रकम

Beginning Value = पहिलो वर्षको यथार्थ रकम

आय प्रक्षेपणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको विश्लेषण गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन-२०७६ को अनुसूची-४ अनुसार गरिएको छ ।

सातौ चरणः मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल तथा सुझाव सङ्कलन

उपरोक्त चरणहरू पश्चात तयार गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन सम्वन्धित सरोकारवालाहरूको सहभागितामा गाउँपालिकामा प्रस्तुत गरी सुझाव तथा पृष्ठपोषण लिइएको छ । यसका लागि सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकामा मिति २०८१ जेष्ठ २७ गते १ दिने सुझाव सङ्कलन कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरिएको थियो *(सहभागीहरूको नामावली अनुसूची २ मा राखिएको छ)*।

आठौं चरणः अन्तिम मस्यौदा तयारी

मस्यौदा प्रतिवेदन माथि गाउँपालिकामा भएको सुझाव सङ्कलन कार्यशालाबाट प्राप्त सुझावलाई समेटेर मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यसरी सुझाव सङ्कलन कार्यशालाबाट प्राप्त भएका सुझाव समेतको आधारमा तयार पारिएको मस्यौदा प्रतिवेदन कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट प्राप्त भएका सुझावहरू समेत समावेश गरी अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

नवौं चरणः कार्यपालिकाबाट स्वीकृति

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम मस्यौदा यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समितिमार्फत गाउँ कार्यपालिकामा पेश गरि स्वीकृत भए पश्चात लागू हुनेछ । कार्यपालिकाबाट मस्यौदा स्वीकृत गराउँदा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने बजेट विनियोजन गर्ने कार्यमा पनि सहजता आउने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.५ कार्ययोजना निर्माणका सिमाहरूः

गाउँपालिकाको प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा देहाय अनुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

१. गाउँपालिकासँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरूको अपर्याप्तता हुनु ।

२. भौगोलिक विकटताका कारण पटक पटक आवतजावतमा कठिनाई हुनु ।

३. आर्थिक वर्षको अन्तिमतिर ९० दिनको समयसीमा र बजेटको सीमाभित्र रही कार्य सम्पन्न गर्नु पर्ने अवस्था ।

४. गाउँपालिकाको तथ्याङ्क, सूचना र अभिलेख व्यवस्थापन प्रणाली कमजोरी भएकाले राजस्व सुधार कार्ययोजनासँग सम्बन्धी आवश्यकता अनुसारका तथ्याङ्क, सूचना र अभिलेख प्राप्त कठिनाई ।

५. गाउँपालिकामा सेवाग्राहीहरूको चापका कारण सम्पूर्ण शाखाका प्रमुखहरू अभिमुखीकरण, कार्यशाला तथा सुझाव संकलन प्रक्रियामा एकैसाथ सक्रियतापूर्वक सहभागी हुन कठिनाई ।

परिच्छेद-२

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

राजस्व सङ्कलन, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको जनसङ्ख्याको अवस्था, वस्तुस्थिति, आर्थिक क्रियाकलाप, मानवीय तथा भौतिक स्रोत साधनहरूको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नेपालको संविधान कार्यान्वयनको क्रममा स्थानीय तहको गठन आदेश बमोजिम मिति २०७३ फागुन २७ गते यस गाउँपालिकाको स्थापना भएको हो । घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा तयार पारिएको गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण विभिन्न प्रतिवेदनहरू, वेभसाइट र अन्य स्रोतबाट प्राप्त सूचनाका आधारमा यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.२ अवस्थितिः कालीकोट जिल्लाको पश्चिम भागमा रहेको यस गाउँपालिकामा साविकका मेहेलमुडी, रकु र मुम्रा गा.वि.स.हरू समावेश भई स्थापना भएको हो । यसको क्षेत्रफल १३६.७१ वर्ग कि.मि. रहेको छ । यस गाउँपालिकाका पूर्वमा रास्कोट नगरपालिका, पश्चिममा नरहरिनाथ गाउँपालिका, उत्तर पश्चिममा बाजुरा जिल्लाको त्रिवेणी गाउँपालिका, उत्तर पूर्वमा बाजुरा जिल्लाको पाण्डवगुफा गाउँपालिका र दक्षिणमा खाँडाचक्र नगरपालिका रहेको छ । यो गाउँपालिका समुद्री सतहदेखि १५९१ मिटर उचाईमा रहेको छ ।

चित्र नं.२. सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको नक्सा

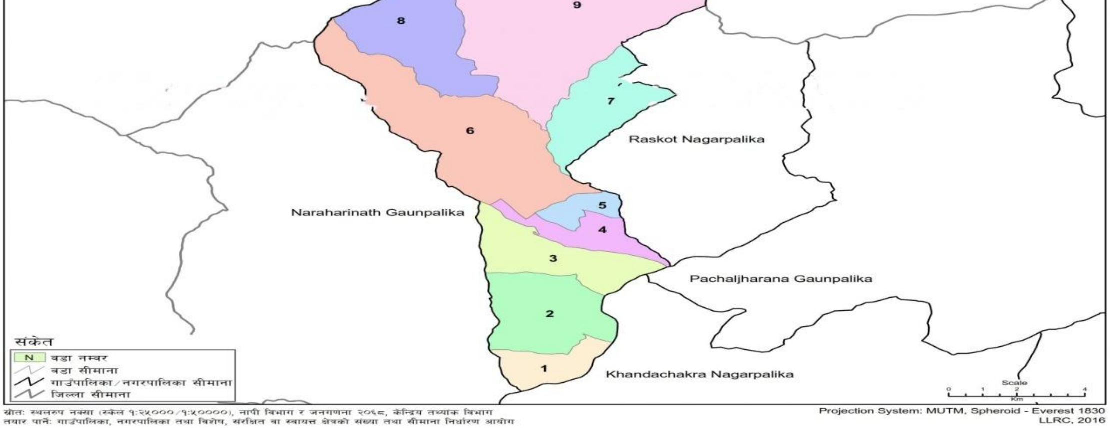

२.३ भूबनोट र प्राकृतिक स्रोतहरूः

यस गाउँपालिका समुद्री सतहबाट १५९१ मिटरदेखि मिटरसम्मको उचाईमा अवस्थित छ । यस गाउँपालिकामा १.१७% बाँझो जमिन, २२.१% खेतीयोग्य जमिन, १६.३४ % क्षेत्र जंगल, ४४.२% भिर र चरन क्षेत्र, ३.९४% बगर, १२.४१ % झाडीबुट्यान, ०.५५ % पानीले ढाकेको क्षेत्र गरी कुल क्षेत्रफल १३६.७१ वर्ग कि.मि.रहेको छ । यहाँ पाखनभेद, काउलो, अमला जस्ता औषधीजन्य जडीवुटीहरू समेत उत्पादन हुन्छ ।

तालिका नं. १. भू-उपयोगको आवस्था

विवरण	क्षेत्रफल (ब.कि.मि.)	प्रतिशत
बाँझो जमिन	१.७३	१.१७%
खेतीयोग्य जमिन	३०.२१	२२.१%
क्षेत्र जंगल	२२.३४	१६.३४%
भिर र चरन क्षेत्र	६०.६२	४४.२%
बगर	४.२९	३.९४%
झाडीबुट्यान	१६.१७	१२.४१%
पानीले ढाकेको क्षेत्र	०.७५	०.५५ %
जम्मा क्षेत्रफल	**१६१.७१**	**१००%**

स्रोतःसान्नी त्रिवेणी गा.पा. संक्षिप्त परिचय, पालिकाको वेवसाइट

जनसङ्ख्याः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको वडास्तरमा लैंगिक अनुपात अनुसार कुल जनसङ्ख्या देहाय बमोजिम छः

तालिका नं. २. सान्नी त्रिवेणी गापाको जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	पुरुष	महिला	जम्मा
१	७६८	७७१	१५३९
२	८४९	९०२	१७५१
३	६९२	७१८	१४१०
४	७२९	७६५	१४९४
५	५७३	६२१	११९४
६	११८०	१२७७	२४५७
७	३५७	३६२	७१९
८	७५३	७५१	१५०४
९	६८७	७३६	१४२३

जम्मा	६५८८	६९०३	१३४९१

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदन

माथिको तालिका अनुसार यस गाउँपालिकामा कुल जनसंख्या १३४९१ रहेको छ जस मध्ये पुरुषको जनसंख्या ६५८८ र महिलाको जनसंख्या ६९०३ रहेको छ । लैङ्गिक अनुपात ९५.४४ रहेको छ । जसमध्ये महिला ५१.२ प्रतिशत र पुरुष ४८.८ प्रतिशत रहेको छ ।

यस गाउँपालिकामा जम्मा घरपरिवार २४२२ रहेका छन् । साक्षरता प्रतिशत पुरुष ७८.१ प्रतिशत महिलाको ६२.८ प्रतिशत जम्मा ७०.२ प्रतिशत रहेको छ ।

कुल जनसङ्ख्या मध्ये ब्राह्मण, क्षेत्री ९१८१ जना दलित ३११७ जनजाति ११५७ मधेशी १२ अन्य २४ जना छन् । हिन्दु धर्म मान्ने १३४३६ जना र बुद्ध धर्म मान्ने ५५ जना छन् (राष्ट्रिय जनगणना २०७८) ।

२.४ पेशागत विवरणः यस गाउँपालिकाको बासिन्दाहरूको मुख्य पेसा कृषि हो । यहाँका ६१.३% मानिसहरू कृषि र वनमा संलग्न रहेका छन् । यसैगरी दैनिक ज्यालादारीमा २.७३.%, नोकरीमा ०.९%, व्यापारमा ३.४१% र वैदेशिक रोजगारीमा १.९७% मानिसहरू संलग्न रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा धान, मकै, गहुँ, कोदो, फापर जस्ता प्रमुख खाद्यान्न वाली मास, सिमी, गहत, मुसुरो जस्ता दलहन अदुवा, प्याज, लसुन जस्ता नगदेबालीहरू उत्पादन हुन्छ । यहाँ ६३% भन्दा बढी निर्वाहमूखी कृषि उत्पादन हुने गरेको छ ।

२.५ पशुपालनः यस गाउँपालिकाका मानिसहरू पशुपालन व्यवसायमा संलग्न रहेका छन् । यहाँ खासगरी बाखा, भेडा, गाई, कुखुरा, मौरी लगायतका घरपालुवा पशुपन्छीहरू पालिने गरिन्छ ।

२.६पर्यटनः

यहाँ सुन्दर तथा मनोरम प्राकृतिक दृश्य, विशिष्ट साँस्कृतिक तथा जैविक विविधता, उच्च पहाडी भेगमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरूको कारण आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षण गरी दिगो पर्यटन व्यवसायको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । यस पालिकामा कुल ५० बेड क्षमता सहित १० वटा स्थानीय होटल रहेका छन् । यहाँ ४० किमीका दुइवटा ट्रेकिङ रुट रहेका छन् ।पालिकाको ३ वटा पर्यटकीय क्षेत्रमा वार्षिक ५००० पर्यटक आउने मानिन्छ । वडिमालिका क्षेत्र र यससँग जोडिएको त्रिवेणी धाम लेक र पाटन क्षेत्र सहित तिखेशुल, राष्कोट दरवार, पञ्चदेवल, मुङ्ग्राहहरु सान्नी त्रिवेणीको पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने मुख्य स्थानहरु हुन् ।

२.७ यातायातः गाउँपालिका भित्र स्थानीय स्तरका सडकहरू रहेका छन् । गाउँपालिका भित्र सडक सञ्जालको विकास तथा स्थानीय जनताहरू माझ सडक पहुँच पुर्याउनका लागि विभिन्न सडक पूर्वाधार विकासका कार्यहरू सञ्चालन भईरहेको छ । गाउँपालिकाका विभिन्न सडकहरूमा

ट्याक्टर, जीप, मोटरसाइकल, बस, डोजर लगायत विभिन्न सवारी साधनहरूको उपयोग गरिएको देखिन्छ । यहाँ ग्राभेल र कच्ची प्रकारका सडकहरू रहेका छन् ।

२.८ रोजगारीः

यस गाउँपालिकामा १० वर्ष र सो भन्दा माथिका अक्सर आर्थिक रूपमा सक्रिय व्यक्तिहरूको रोजगारीको अवस्थामा पुरुष २२४८ (९०.६%) महिला २०२० (८९.७%) र जम्मा ४२६८ (९०.२%) मानिसहरू रोजगार छन् (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)।

यी मध्ये अधिकांश (३१.२७%) कृषिमा रहेका छन् । होटल व्यवसायमा ३.४१%, ज्याला मजदूरीमा २.७३%, वैदेशिक रोजगारीमा १.९७% र अन्य क्षेत्रमा १४.०५% संलग्न रहेका छन् ।

२.९ विद्युत सुविधाः

यस गाउँपालिकाको विद्युत आपूर्तिको प्रमुख स्रोत राष्ट्रिय प्रसारण हो । राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीको पहुँच ९६९ जना सोलार प्रयोग गर्ने १३८३ जना मट्टीतेल प्रयोग गर्ने ३ जना र अन्य स्रोत प्रयोग गर्ने ६७ जना रहेका छन् । यहाँ रहेका खोला/नदीहरूमा विद्युत उत्पादनको सम्भाव्यता अध्ययन भएको छ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)।

२.१० शिक्षाः

यस गाउँपालिकाको कुल साक्षरता दर ७०.२% रहेको छ जसमध्य पुरुषको साक्षरता दर ७८.१% र महिलाको साक्षरता दर ६२.८% रहेको छ । गाउँपालिकामा बहुमुखी क्याम्पस ४४ वटा बाल शिक्षा, १५ वटा आधारभूत विद्यालय, १० वटा माध्यमिक विद्यालय र १ वटा क्याम्पस सञ्चालनमा रहेका छन् ।

२.११ स्वास्थ्यः

गाउँपालिकामा आधारभूत अस्पताल १ स्वास्थ्य चौकी ३ वटा, आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ ६ वटा, बर्थिङ सेन्टर ४ वटा छन् ।

२.१२ बैंक, वित्तीय संस्था तथा सहकारीः

यस सान्नी त्रिवेणीगाउँपालिकामा सानिमा बैंकको शाखा १,सहकारी संस्था २७ वटा लघु वित्त वित्तीय संस्था १ छन् ।

२.१३ सामाजिक विकास र सामाजिक सुरक्षाः

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकामा सामाजिक विकासको अवस्था हेर्न महिलाको जमीन र घरमा सम्पति अधिकार ,वाल विवाह र अपाङ्गताको अवस्था आदिलाई यसमा लगिएको छ । यस पालिकामा रहेका कुल २४२२ घरधुरी मध्ये महिलाको घर ,जमीन र घर जमीन दुबैमा स्वामित्व हुने घरधुरि क्रमश :१० ,५३ र ५य मात्र रहेको छ । १० वर्ष र त्यस माथिका १०३९३ जनसङ्ख्याको बैबाहिक स्थितिलाइ हेर्दा ३८४४ विहे नगरेका र ६१५३ विहे गरेका ,३८३ एकल विधुवा र विधुर ,३ सम्बन्ध बिच्छेद या पारपाचुके भएका जनसङ्ख्या रहेको छ । पालिकाको सामाजिक विकासका लागि बालविवाह अझै पनि

गम्भिर समस्याका रुपमा रहेको छ । यस गाउँपालिकाको कुल विवाहित ६५४९ जनसङ्ख्या मध्ये १० वर्ष मुनी बिहे गर्ने बालक ५ र बालिका ३२जना १० वर्षदेखि १४ वर्षसम्म बिहे गर्ने बालक १३२ र बालिका ३३० १५ वर्षदेखि १७ वर्षसम्म बिहे गर्ने बालक ४२७ र बालिका १०२५ ,र १८ वर्ष देखि २० वर्षसम्म बिहे गर्ने बालक १३४९ र १४८३ बालिका रहेका छन् ।

२.१४ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

यस गाउँपालिकाले जनतालाई सहज रूपले सेवाप्रवाह गर्नका लागि संगठनात्मक संरचनाको निर्माण गरेको छ । जसअनुसार विभिन्न शाखा, उपशाखा र ईकाइहरू स्थापना भएका छन् । सेवा प्रवाहका लागि ९ वटा वडा कार्यालयहरू, विभिन्न समितिहरू गठन गरिएका छन् । यस गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन सञ्चालन गर्न राजस्व शाखामा सहायक चौथो तह १ जना र पाँचौ तहको १ जना कर्मचारी खटाइएको छ । सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको सङ्गठनात्मक तथा मानव संशाधन तालिका यस प्रकार रहेको छः

तालिका ३. कर्मचारी दरबन्दी विवरण

सि.नं.	शाखा	श्रेणी बिहिन	सहायक कर्मचारी	अधिकृत	जम्मा	स्थायी	करार	जम्मा
१	गाउँपालिका तथा वडा कार्यालय	२६	३२	३	६१	२१	४०	६१
२	स्वास्थ्य क्षेत्र	२०	३९	९	६८	२६	४२	६८
३	कृषि क्षेत्र	१	६	०	७	४	३	७
४	पशु सेवा क्षेत्र	१	७	०	८	५	३	८
५	आयोजना तर्फ	१	९	२	१२	०	१२	१२
६	एफ।एम। रेडियो	१	३	०	४	०	४	४
जम्मा		५०	९६	१४	१६०	५६	१०४	१६०

२.१५ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्थाः

यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको प्रशासनिक कार्यालय वडा नं. ६ मा रहेको छ । कार्यालय सञ्चालन भैरहेको भवन सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त अनुदानले निर्माण भएको हो । गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासनिक भवन १ गाउँपालिका शाखा भवन १ र तालिम हल १ वटा छन् । आवास २ तले भवन ८ कोठा भएको भवन १ वटा छ । सम्पूर्ण शाखा, उपशाखा तथा इकाईहरू प्रशासकीय भवनबाटै सञ्चालन भइ रहेका छन् ।

गाउँपालिकाको जम्मा ९ वटा वडामध्ये ४ वटा वडा कार्यालयका आफ्नै पक्की भवन छ भने ४ वडाको कच्ची भवन र अन्य १ वडा कार्यालयको भवन निर्माणाधिन छ । गाउँपालिकाको कार्यालय, सबै वडा कार्यालयहरूमा न्यूनतम आवश्यक पर्ने फर्निचर तथा विद्युतीय उपकरणहरू (कम्प्युटर, प्रिन्टर) र इन्टरनेट सुविधा पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध रहेको छैन ।

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा पिक अप गाडी १, वटा एम्बुलेन्स १, वटा एक्साभेटर १ वटा र मोटरसाइकल २३ वटा रहेका छन् । विभिन्न स्थानमा रहेको जग्गा गाउँपालिकाको आफ्नै स्वामित्वमा रहेको छ । गाउँपालिकाका तथा वडाहरूको स्वामित्वमा रहेको जग्गा तथा भवनहरूको अभिलेख तयार गरी नियमित गर्न जरुरी देखिन्छ । गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका सबै किसिमका सम्पत्तिको उपयोग गरी नियमित आयआर्जन गर्नका लागि नीतिगत निर्णय गरी थप लगानी गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद-३

गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार अवस्था तथा आय सम्भाव्यता

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ लगायतले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेका राजस्वसम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाको तर्फबाट गरिएका कानुनी व्यवस्था र गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरूलाई यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकारसम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा ६० मा राजस्व स्रोतको बाँडफाँटमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो आर्थिक अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयमा कर लगाउन र ती स्रोतहरूबाट राजस्व उठाउन सक्नेछन् भन्ने व्यवस्था छ । नेपाल सरकारले सङ्कलन गरेको राजस्व संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई न्यायोचित वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने छ ।

नेपालको संविधानको अनुसूची-८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तर्गत स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछन् । गैरकर अन्तर्गत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन् । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरूको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तालिका ४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४. तहगत राजस्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय	साझा अधिकार
कर • मूल्य अभिवृद्धि कर • संस्थागत आय कर • व्यक्तिगत आय कर • पारिश्रमिक कर • भन्सार • अन्त शुल्क	**कर** • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • सवारी साधन कर • मनोरञ्जन कर • विज्ञापन कर • कृषि आयमा कर	**कर** • सम्पत्ति कर • घर बहाल कर • सवारी साधन कर • घर जग्गा रजिष्ट्रशन शुल्क • विज्ञापन कर • व्यवसाय कर	**कर** प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी
गैरकर	**गैरकर**	**गैरकर**	**गैरकर**

भिसा शुल्क पर्यटन शुल्क राहदानी शुल्क सेवा शुल्क दस्तुर दण्ड जरिवाना	पर्यटन शुल्क सेवा शुल्क दस्तुर दण्ड जरिवाना	पर्यटन शुल्क सेवा शुल्क दस्तुर दण्ड जरिवाना	पर्यटन शुल्क सेवा शुल्क दस्तुर दण्ड जरिवाना

स्रोतः नेपालको संविधान

३.१.२ कानुनी व्यवस्थाः

(क) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि ६३ सम्म स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा कर अन्तर्गत प्रत्यक्ष करहरू जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घर-जग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर, बहाल विटौरी शुल्क, पार्किङ शुल्क, जडीवुटी, कबाडी र जीवजन्तु कर, सेवा शुल्क आदि छन् भने अप्रत्यक्ष कर जस्तैः व्यवसाय कर जस्ता करहरू रहेका छन् । यसरी नै गैरकर अन्तर्गत गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट विभिन्न सेवाहरू उपयोग गरे वापतको सेवा शुल्क जस्तै विभिन्न पर्यटन व्यवसायमा शुल्क, स्थानीय तहले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार उपयोग शुल्क, स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको कुनै सेवा उपयोग गरे वापत सेवा उपयोग कर्ताहरूबाट असूल गरिने सेवा व्यवस्थापन शुल्क, विभिन्न नियमन सेवा तथा सिफारिश वापत प्राप्त भएको दस्तुर वापतको रकम, नक्सापास दस्तुर र गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री र अन्य सम्पत्ति बिक्री, सामुदायिक वनको आय र जनसहभागिता वापतको रकम आदि रहेको छन् ।

यसैगरी प्रदेश र स्थानीय तह दुबैले साझेदारीमा सङ्कलन गर्ने घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर रहेको छ । यसको दर प्रदेशले तोक्ने र सङ्कलन स्थानीय तहले गर्ने प्रावधान रहेको छ । हालसम्म सङ्घीय सरकारबाट स्थानीय तहमा घरजग्गाको लागत स्थानान्तरण हुन सकेको छैन र सङ्घीय सरकार मातहतको जिल्ला स्थित मालपोत कार्यालयले नै घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क प्रदेश कानुन बमोजिम असुलउपर गरी त्यसको ६० प्रतिशत सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिका र ४० प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउने गरेको छ । स्थानीय तहमा देहायको तालिकामा देखाए बमोजिमका स्रोतबाट आम्दानी प्राप्त हुने गर्दछ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहले परिचालन गर्ने कर र गैर करका शीर्षकहरू निर्धारण गर्नुका साथै संविधानका अनुसूचीमा एकल अधिकारमा दोहोरो अधिकार क्षेत्रमा परेका र संयुक्त अधिकार क्षेत्रका राजस्वका शीर्षकहरूको सन्दर्भमा प्रदेश र स्थानीय तह बीच एकल कर प्रशासन सम्बन्धमा निम्नानुसारको थप व्यवस्था समेत गरेको छः

क. प्रदेशले सवारी साधन कर उठाउँदा स्थानीय तहले सवारी साधनमा लगाएको कर समेत उठाउने,

ख. स्थानीय तहले घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क उठाउँदा प्रदेशले लगाएको घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क समेत उठाउने

ग. स्थानीय तहले विज्ञापन कर उठाउँदा प्रदेशले लगाएको विज्ञापन कर समेत उठाउने।

घ. स्थानीय तहले मनोरञ्जन कर उठाउँदा प्रदेशले लगाएको मनोरञ्जन कर समेत उठाउने ।

तालिका ५. एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बिच बाँडफाँट व्यवस्था

करका क्षेत्रहरू	**दर निर्धारण गर्ने**	**सङ्कलन गर्ने**	**राजस्व बाँडफाँट प्रतिशतमा**	
			प्रदेश	**स्थानीय तह**
सवारी साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०
घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय तह	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय तह	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय तह	स्थानीय तह	४०	६०
अन्य सवारी साधन कर (टाङ्गा रिक्सा अटोरिक्सा विद्युतीय रिक्सा)	स्थानीय तह	स्थानीय तह		१००

स्रोतः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ (आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधित) दफा ५ र ६

एकल कोषको व्यवस्थापनः

एकल कोषको व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछः-

१. एकल कर बाँडफाँट प्रयोजनका लागि सङ्कलन गर्न तह (प्रदेश र स्थानीय) ले संकलित रकम विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।

२. प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्ने ।

३. प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने र मासिक रूपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

४. स्थानीय तहले विभाज्य कोषमा रहेको रकमको ४०% आवधिक रूपमा प्रदेशको सञ्चित कोषमा दाखिला गर्नुपर्ने ।

स्थानीय तहको आन्तरिक आयः-

स्थानीय तहलाई कानुनले नै कर, सेवा शुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजस्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । करको दायरामा रहेका व्यक्ति तथा संस्थाहरूले भुक्तानी गर्ने रकमहरू नै स्थानीय तहका राजस्वका स्रोतहरू भएको हुनाले नागरिकले आफूले तिरेको करको स्थानीय तहले कसरी उपयोग गरेको छ भन्ने विषयमा चासो र सरोकार राख्नु स्वभाविक हो भने स्थानीय तहले करदाताहरूलाई विश्वस्त पारी राजस्वको सदुपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नु पर्दछ ।

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व

क। कर राजस्व
ख। गैरकर राजस्व

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरूः

१. सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्थाः

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउने छ । यो व्यवस्था अनुसार सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउने र बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्नेछ ।

स्पष्टिकरणः घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम् सो बराबरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ। यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा देहाय बमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छः

(क) घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट

(ख) घर र जग्गाको प्रचलित बजार मूल्य तथा घरको हकमा ह्रास मूल्य

(ग) घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(ख) भूमिकर (मालपोत) सम्बन्धी व्यवस्थाः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउनेछ । आर्थिक ऐन, २०७५ (पछि केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन २०७५ द्वारा संशोधित) ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सोभन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाइने छैन ।

(ग) व्यवसाय करः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछ ।

(घ) घर जग्गा बहाल करः गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति, वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको अवस्थामा गाउँपालिकाले त्यस्तो बहाल रकममा घर जग्गा बहाल कर लगाउन सक्नेछ ।

(ङ) सवारी करः गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (अटोरिक्सा तथा इ-रिक्सा, ठेलागाडा, टाँगा र रिक्सा) हरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी कर सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार छ । यस गाउँपालिकाले यसका लागि दर निर्धारण गरेको अवस्था छ ।

(च) विज्ञापन करः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(छ) गैर करहरूः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गाउँपालिकाले पर्यटन शुल्क अन्तर्गत आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, क्यानोनिङ्ग, बञ्जि जम्प, जिपफ्लाईर, र्याफ्टिङ्ग, प्याराग्लाईडिङ्ग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहासिक खेलकुदसम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी गाउँपालिकाबाट विभिन्न सिफारिशहरू, इजाजत पत्र तथा नवीकरण जस्तै एफएम रेडियो सञ्चालन, ुघु वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, निजी विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधी पसल, घरजग्गा कारोवार (प्लटिङ्ग) जस्ता व्यवसायिक संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण आदिमा विभिन्न दस्तुर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(ज) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्थाः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तर्गत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (पर्वतारोहण, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य स्रोतहरू, विद्युत) नेपाल सरकार ५० प्रतिशत, सम्बन्धित प्रदेश २५ प्रतिशत र स्थानीय तह २५ प्रतिशत बाँडफाँट हुने ।

स्रोतः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४, अनुसूची ४ राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशत हिस्साको लागि प्रत्येक स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसंख्याको पहिचान गरी स्थानीय तहलाई रकम बाँडफाँट गर्न सिफारिश गरेको छ ।

(झ) कर राजस्व बाँडफाँटसम्बन्धी व्यवस्थाः अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई सङ्घीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकमबाट सङ्घीय सरकारले ७०, प्रदेशले १५ र स्थानीय तहले १५ प्रतिशतका दरले बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ (स्रोतः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४,

(ञ) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरूका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरू, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिईने आधारहरू र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिईने आधार र मापदण्डहरू तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा सङ्घ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरूलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिश समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । हाल राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले जनसंख्या (कुल जनसंख्या र आश्रित जनसंख्या), क्षेत्रफल, मानव विकास सुचकांक, न्यून विकास सूचकांकको आधारमा प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई राजस्व बाँडफाँट गर्ने गरी आगामी ५ वर्षको लागि सिफारिश गरेको छ ।

तालिका ६ः अनुदान सिफारिश गर्दा लिइने आधारहरूः

क्र.सं.	आधारहरू	प्रदेश	स्थानीय तह
१.	जनसंख्या	७०	७०
२.	क्षेत्रफल	१५	१५
३.	मानव विकास सूचकांक	५	५
४.	न्यून विकास सूचकांक	१०	१०
	जम्मा	**१००**	**१००**

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनको दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरिक राजस्व तथा राजस्व बाँडफाँटबाट पुऱ्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा थप रकम सूत्र अनुसार रकम बाँडफाँट गर्ने गरेको छ ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका प्रमुख स्रोतहरूमा मालपोत, सिफारिश तथा अन्य दस्तुर, सेवा शुल्क दस्तुर, सम्पत्ति कर, व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण दस्तुर आदि रहेका छन् । गाउँपालिकाका आयका शीर्षकहरू र संभावनाहरू तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ७: गाउँपालिकामा आयका शीर्षक र संभावनाहरू

क्र.सं.	**आयका शीर्षकहरू**	**सम्भावना (छ/ छैन)**	**दर निर्धारणको अवस्था (भएको नभएको)**	**सङ्कलन (भएको /नभएको)**
	कर तर्फ			
१	भूमिकर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
२	सम्पत्ति कर	छ	भएको	नभएको
३	घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
४	व्यवसाय कर	छ	भएको	नभएको
५	विज्ञापन कर	छ	नभएको	नभएको
६	मनोरञ्जन कर	छ	नभएको	नभएको
७	जडीबुटी, कबाडी र जीबजन्तु कर	छ	भएको	नभएको
८	सवारी कर (टाँगा रिक्सा अटोरिक्सा इरिक्सा)	छ	नभएको	नभएको
ख. गैर कर तर्फ				
क्र स	**गैर करका क्षेत्र विवरण**	**सम्भावना छ छैन**	**दर निर्धारण (छ /छैन)**	**सङ्कलन (भएको /नभएको)**
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम्	छ	भएको	भएको

	माटोजन्य वस्तुको विक्री			
२	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	नभएको	नभएको
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) बिक्री बापतको आय	छ	नभएको	नभएको
४	नक्सापास दस्तुर	छ	नभएको	नभएको
५	ब्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क	छ	भएको	भएको
६	वहाल विटौरी शुल्क	छ	नभएको	नभएको
७	पार्किङ्ग शुल्क	छैन	नभएको	नभएको
८	अस्पताल संचालन	छ	नभएको	नभएको
९	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१०	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	नभएको	नभएको
११	केवलकार, ट्रेकिङ्, कायाकिङ्, वन्जीजम्प, जिपप्लायर, प्याराग्लाईडिङ् आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवाशुल्क	छ	भएको	नभएको
१२	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	छ	नभएको	नभएको
१३	मूल्यांकन सेवा शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१४	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ एम, रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म आदि)	छ	भएको	भएको
१५	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१६	दण्ड जरिवाना	छैन	नभएको	नभएको

	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१	घर जग्गा नामसारी सिफारिस	छ	छ	भएको
२	मोही लगत कट्टा सिफारिस	छ	छ	भएको
३	घर कायम सिफारिस	छ	छ	भएको
४	सर्जमिन सिफारिस	छ	छ	भएको
५	छात्रवृत्ति सिफारिस	छ	छ	भएको
६	पिछडिएको क्षेत्र सिफारिस	छ	छ	भएको
७	अस्थायी बसोबास सिफारिस	छ	छ	भएको
८	स्थायी बसोबास सिफारिस	छ	छ	भएको
९	नागरिकताको सिफारिस वंशजऽ वैवाहिक अंगिकृत सिफारिस	छ	छ	भएको
१०	विद्युत जडान सिफारिस	छ	छ	भएको
११	धारा जडान सिफारिस	छ	छ	भएको
१२	जिबित रहेको सिफारिस	छ	छ	भएको
१३	दुबै नाम थर गरेको व्यक्ति एकै हो भन्ने वा जन्म मिति संशोधन सिफारिस	छ	छ	भएको
१४	व्यवसाय बन्द सिफारिस	छ	छ	भएको
१५	नावालक परिचयपत्र सिफारिस	छ	छ	भएको
१६	चौपाया सम्बन्धी सिफारिस	छ	छ	भएको
१७	उद्योग ठाउँसारी सम्बन्धी सिफारिस	छ	छ	भएको
१८	विद्यालय ठाउँसारी	छ	छ	भएको
१९	विद्यालय संचालन स्वीकृति	छ	छ	भएको
२०	व्यक्तिगत सिफारिस नवीकरण	छ	छ	भएको
२१	जग्गा दर्ता सिफारिस	छ	छ	भएको
२२	संरक्षक सिफारिस	छ	छ	भएको
२३	नेपाल सरकारको नाममा बाटो कायम भएको सिफारिस	छ	छ	भएको
२४	संस्था दर्ता सिफारिस	छ	छ	भएको
२५	जग्गा धनी पुर्जा हराएको सिफारिस	छ	छ	भएको
२६	बैक खाता सञ्चालन बन्द सिफारिस	छ	छ	भएको
२७	अन्य सिफारिस वा प्रमाणित	छ	छ	भएको
२८	जिबितसँगको नाता प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको
२९	मृतकसँगको नाता प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको
३०	आर्थिक सम्पन्नताको सिफारिस	छ	छ	भएको
३१	विपन्नताको प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको

३२	जग्गा मूल्याङ्कन प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको
३३	चार किल्ला प्रमाणित	छ	छ	भएको
३४	जन्म मिति प्रमाणित	छ	छ	भएको
३५	घरबाटो प्रमाणित	छ	छ	भएको
३६	विवाह दर्ता प्रमाणित	छ	छ	भएको
३७	घर पाताल प्रमाणित	छ	छ	भएको
३८	कागज मन्जुरीनामा	छ	छ	भएको
३९	हकवाला वा हकदार सिफारिस	छ	छ	भएको
४०	अविवाहित प्रमाणित	छ	छ	भएको
४१	अपुताली प्रमाणित	छ	छ	भएको
४२	घर नक्सा पास सिफारिस दस्तुर	छ	छ	भएको
४३	घर जग्गा विक्री सिफारिस	छ	छ	भएको
४४	नक्सापास निवेदन वा फाराम दस्तुर	छ	छ	भएको
४५	आन्तरिक बसाइसराइ सिफारिस	छ	छ	भएको
४६	सडक खन्ने सिफारिस	छ	छ	भएको
४७	योजना सम्झौता सिफारिस	छ	छ	भएको
४८	योजना सम्झौताको सिफारिस	छ	छ	भएको
४९	मुहान दर्ता सिफारिस	छ	छ	भएको
५०	सरकारी हल कोठा प्रयोग गर्न दिए वापत सेवा शुल्क प्रतिदिन	छ	छ	भएको
५१	नागरिकता प्रतिलिपि सिफारिस	छ	छ	भएको
५२	घटना दर्ता (जन्म विवाह वसाइसराइ सम्बन्ध विच्छेद मृत्यू) प्रमाणपत्र	छ	छ	भएको
५३	घटना दर्ता (जन्म विवाह वसाइसराइ सम्बन्ध विच्छेद मृत्यू) प्रतिलिपि	छ	छ	भएको
५४	गिट्टी बालुवा ढुँगा माटो प्रति ट्याक्टर वापत	छ	छ	भएको
५५	गिट्टी बालुवा ढुँगा माटो प्रति टिप्पर वापत	छ	छ	भएको
५६	पर्यटन शुल्क	छ	छ	नभएको

स्रोतः सान्नी त्रिवेणी गापा कालिकोट सर्भेक्षण फाराम ।

३.३ आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकामा पहाडी र उच्च पहाडी, हिमाली क्षेत्रको मिश्रित भू-भाग भएको हुनाले यहाँको आर्थिक क्रियाकलापको मुख्य आधार पर्यटन, कृषि, प्राकृतिक स्रोतसाधनहरू जस्तै शिखर, वन जंगल, पाटन, खनिज, जडीवुटी, खोला नदी आदि रहेका छन् । यहाँको खेती योग्य

जमिनमा मकै, गहुँ, कोदो, फलफूल, आलु, तरकारी, आदिको व्यावसायिक उत्पादन, सुन्दर तथा मनमोहक हिमाली दृष्य, घाँसे मैदान, आदिले पर्यटन व्यवसायको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । पर्यटन व्यवसायलाई प्रवर्धन गर्न यातायात होटल लगायतका पूर्वाधार निर्माणको शुरुवात भएको छ यसका परिमाण र गुणस्तरमा वृद्धि भएमा पर्यटन व्यवसाय सुधार हुने सम्भावना छ । यस्ता व्यवसायहरूको बिस्तार भएमा करको दायरा थप फराकिलो हुने सम्भावना देखिन्छ ।

गाउँपालिकाको सबै वडा र बस्तीहरूलाई सडक सञ्जालले जोड्ने कार्यहरू भैरहेका छन् जसले गाउँपालिकाको ग्रामीण क्षेत्रसम्म यातायातको पहुँच पुग्ने हुँदा किसानलाई कृषि सामग्री ल्याउन र उत्पादन भएका बस्तु बजारसम्म पु¥याउन सहज हुन्छ । स्थानीय कच्चा पदार्थहरूमा आधारित प्रारम्भिक प्रशोधन तथा निकासीको प्रबल सम्भावनाहरू देखिएका छन् भने विभिन्न किसिमका घरेलु तथा साना उद्यम र व्यवसायको विकास तथा बिस्तार हुन सक्ने अवस्था रहेको छ ।

३.३.१ कर राजस्व

गाउँपालिकाको राजस्वका स्रोतहरू मध्ये कर राजस्व अन्तर्गत हाल परिचालन भैरहेको, सम्भाव्य स्रोत र सोको परिचालनका लागि गर्नुपर्ने सुधारहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्ः

क. सम्पत्ति कर

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ५५ मा सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधान रहेको छ । उक्त प्रावधान अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका घर र सो घरले चर्चेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिकाले आ.व. २०७५/०७६, र २०७७/०७८ मा सम्पत्ति कर अन्तर्गत क्रमशः ८०५० र ९३३४५. रकम आम्दानी प्राप्त गरेको छ । आ.व. २०७८/७९ मा सम्पत्ति कर शीर्षकमा २००००० रकम अनुमान गरेकोमा २३३२०५ सम्पत्ति कर असुल भएको देखिन्छ ।

सम्भावनाः

यस गाउँपालिकामा जम्मा २४२२ घरधुरी रहेका छन्,

तालिका ८. सम्भाव्य सम्पत्ति करदाता तथा सम्पत्ति कर

क.सं.	करदाता सम्बन्धी विवरण	करदाताको संख्या	करको औसत दर (प्रस्तावित)	सम्भाव्य कुल आय रु.

१	खरले छाना छाएको निजी आवासीय घर		रु. ५०// प्रति वर्ष	
२	जस्ता ढुँगाले छाना छाएको निजी आवासीय घर		रु. १००/- प्रति वर्ष	
३	पर्खाल पिलर उठाई छाना ढलान गरिएको निजी घर		रु. ५००/- प्रति वर्ष	
४	पर्खाल पिलर उठाई छाना ढलान गरिएको व्यापारिक उद्देश्यका भाडामा लगाएको घर		रु. १०००/- प्रति वर्ष	
	अन्य			
	जम्मा			

स्रोतः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका घरजग्गा गाउँपालिकाको एक भरपर्दो आम्दानीको स्रोत हो । घरजग्गाहरूको वास्तविक मूल्याङ्कन गरी जनताहरूलाई कर तिर्नु दायित्व हो भन्ने बोध गराउने, जनताहरूको कर तिर्न सक्ने क्षमता अनुसारको दर निर्धारण गर्ने, समयमा कर नतिर्ने करदाताहरूलाई दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने, राजस्व प्रशासनको समय सापेक्ष सुधार गर्ने आदि उपायहरूको अबलम्बन गरी सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको देखिन्छ ।

यसका लागि गाउँपालिकाले एउटा छुट्टै सम्पत्ति कर निर्देशिका जारी गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गर्न उचित देखिन्छ । घरमुली महिला वा महिलाको स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति भएमा त्यस्तो सम्पत्तिमा केही प्रतिशत छुट दिने गरी ऐनमा व्यवस्था गर्न सकिने छ । राजस्व शाखामा कम्प्युटर सफ्टवेयर जडान गरी कर निर्धारण तथा बिल काट्ने गरिएमा काम छिटोछरितो, सजिलो हुनका साथै मानवीय कमजोरीबाट हुने त्रुटीमा कमी ल्याउन सकिन्छ ।

भूमिकरः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ५६ अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको खेतीयोग्य जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको जग्गामा भूमिकर (मालपोत) नलगाइने उल्लेख गरेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः भूमिकर, गाउँपालिकाको एउटा प्रमुख र दिगो राजस्वको स्रोत हो । गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १३६.७१ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल मध्ये २२.१% जमिन खेतियोग्य रहेको देखिन्छ । घरघडेरीको रूपमा उपयोग हुने जमिनलाई छुट्याएर बाँकी रहेको जमिनमा

भूमिकर लगाउन सकिन्छ । यहाँ भूमिकर प्रयोजनका लागि आर्थिक ऐन बमोजिम जग्गा मूल्याङ्कन अनुसार भूमिकर निर्धारण गरिएको छ ।

करको सम्भावना: यस गाउँपालिका भित्रको क्षेत्रमा सम्पत्ति कर लगाएको बाहेकको जमिनलाई उपयोगको आधारमा भू-उपयोग ऐनको प्रावधान अनुसार कृषि क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र, व्यावसायिक क्षेत्र लगायत अन्य तोकिएका क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी कर निर्धारण गरिएमा हालको भन्दा बढी कर असुल हुन सक्ने देखिन्छ ।

सम्भाव्य मालपोत करदाता तथा सम्पत्ति कर:

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० बमोजिम सबै किसिमको भूमिको भूमिकर प्रति वर्ग मिटर रू. ०.०३ लगाउने व्यवस्था भएको छ । सोही अनुसार यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल मध्य निजी जग्गाको क्षेत्रफल बाट वार्षिक रु २,००,०००।-. भूमिकर उठ्ने अनुमान गरिएको छ (गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०)।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू:

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेको जमिनलाई नयाँ भूमिसम्बन्धी ऐनको प्रावधान बमोजिम वर्गिकरण गरी भूमिको उपयोग अनुसार सम्पत्ति कर लगाए बाहेकको जमिनलाई खेती प्रयोजनमा प्रयोग भएको, सडकले नछोएको जमिनमा मालपोत मात्र र सडक यातायातले छोएको, घडेरीको रूपमा विकास हुन सक्ने जमिनमा थप भूमिकर लगाउने गरी प्रगतिशिल किसिमको भूमिकर लगाउने र बक्यौताको विवरण तयार गरी सो उठाउन पनि पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । प्रगतिशिल र व्यवहारिक भूमि करको दर निर्धारण र असुली गर्न देहाय बमोजिमका उपायहरू उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

१. मालपोतको दर निर्धारण गर्दा जमिनको वर्गिकरण गरिनु पर्दछ । उत्पादकत्व, वार्षिक उत्पादनलाई विश्लेषण गरी निर्धारण गर्नु उचित हुन्छ ।

२. मालपोतको दर निर्धारण गर्दा जमिनको उत्पादनलाई मौद्रिक मूल्यमा रुपान्तरण गरी आय र लगानीको विश्लेषण गरी बचत रकमको ५ देखि १०% सम्म वार्षिक मालपोत लगाउनु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

३. सडक यातायातको सुविधामा जोडिएको जमिनमा थप भूमिकर लगाउनु उपयुक्त हुन्छ र त्यस्ता जमिनमा भौतिक संरचनाहरूको निर्माण भएमा स्वतः सम्पत्ति करको दायरामा आउने हुनाले बाँकी रहेको जमिनको करको दर सामान्य हुनुपर्छ ।

४. प्रगतिशील मालपोत दर कायम गर्न सुरु दर कम राखी जग्गाको परिमाण अनुसार क्रमशः दर बढाउँदै जानु उपयुक्त हुन्छ ।

५. सामुहिक खेतीतर्फ आकर्षित गर्न, लैङ्गिक समानता कायम गर्न र आर्थिक रूपले विपन्न परिवारलाई सहुलियत दिन सहकारी मार्फत गरिने सामुहिक खेती, गरिब किसान र महिलाका नाममा भएको कृषि जमिनमा स्थानीय कानुन अनुसार ५०% सम्म कर छुट दिन सकिने व्यवस्था गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

(ग) घरजग्गा बहाल करः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ५७ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, भवन, टहरा, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक रूपले बहालमा लिएकोमा गाउँपालिकाले त्यस्तो बहाल रकममा बहाल कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरे बमोजिम घरजग्गा बहालमा लगाए वापत बहाल रकममा घरजग्गा बहाल कर असुलउपर गर्दै आएको छ ।

करको संभावनाः

गाउँपालिका क्षेत्रमा १ वटा बैंक तथा ३ सहकारी संस्थाहरू ५ उद्योग, व्यापार, व्यवसायहरू रहेको देखिन्छ । व्यक्ति र संस्था गरी गाउँपालिका भरीमा कुल ६५२ जना घर बहालमा बस्ने अनुमान गरिएको छ ।

यसलाई तालिका नं. ९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९. घरजग्गा बहाल करका दरहरू

क्र.सं.	करका क्षेत्र विवरण	दर रु.
१	घरायसी बास प्रयोजनका लागि दिइएको घर बहाल बापत बहाल दरको	५ प्रतिशत
२	व्यावसायिक प्रयोजन गोदाम आदिको लागि दिइएको घर बहाल बापत बहाल रकमको प्रति महिना	१० प्रतिशत
३	अन्य प्रयोजन प्रति महिना	१० प्रतिशत

स्रोतःगाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८०

तालिका १०. घरजग्गा बहाल करको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	बहालमा बस्ने प्रयोजन	बहालमा बस्ने	अनुमानित	वार्षिक भाडा	घर बहालको

		अनुमानित संख्या	औसत भाडा रकम (रु)	रकम (रु)	१०% का दरले हुने आम्दानी (रु)
१	कोठा भाडामा बस्ने				
२	बैंक तथा सहकारी				
३	व्यापार व्यवसाय				
४	औद्योगिक प्रायोजन				
	जम्मा				

स्रोतःगाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८०

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

व्यवसायिक तथा आवासीय प्रयोजनका लागि बहालमा प्रयोग भएका घर तथा जग्गाको परिमाण, मासिक भाडा अनुसारको लगत तयार गरी बहाल करको स्वीकृत दर बमोजिमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न घर जग्गा बहाल कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ । दुई-दुई वर्षमा घर जग्गा बहाल करको दर पुनरावलोकन गर्नु पर्दछ ।

व्यवसाय करः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ५८ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका व्यवसायहरूलाई होटल, रेष्टुरेन्ट एण्ड बार, स्टेशनरी तथा पुस्तक पसल लगायतका विभिन्न २८ किसिममा वर्गीकरण गरी नयाँ दर्ता र वार्षिक नवीकरण बापत वार्षिक व्यवसाय करको दर निर्धारण गरेको छ । व्यवसाय कर न्यूनतम रु. ५०० देखि अधिकतम रु. ५००० सम्म तोकिएको छ ।

करको सम्भावनाः यहाँ सञ्चालनमा रहेका उद्योग व्यवसायहरूलाई साना तथा मझौला उद्योग, लघु तथा घरेलु उद्योग, बैंक तथा वित्तीय संस्था, संस्थागत विद्यालय तथा अस्पताल, पेट्रोलपम्प, मनोरञ्जन स्थल, होटल रेष्टुरेण्ट, व्यापारिक भवन तथा अन्यमा वर्गिकरण गरी स्थानीय उद्योग वाणिज्य सङ्घको सहकार्यमा कर निर्धारण गरी राजस्व प्राप्त गर्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

तालिका ११. व्यवसाय करको सम्भाव्यता विवरण

क्र स	व्यवसाय	संख्या	करको औसत दर प्रस्तावित रु मा	संभावित राजस्व रुमा
१	**थोक तथा खुद्रा व्यापार**			

२	**होटल लज**			
३	**वित्त विमा**			
४	**हार्डवेयर**			
५	**स्टेशनरी**			
६	**कपडा पसल**			
७	**रेडिमेड कपडा पसल**			

स्रोतः

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिकाको व्यवसाय कर सङ्कलनमा सुधार ल्याउन गाउँपालिका अन्तर्गतका सम्पूर्ण उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायहरूलाई अनिवार्य दर्ता प्रक्रियामा ल्याई तिनीहरूको पूँजिगत लगानी, आम्दानी, मुनाफा, सेवा जस्ता पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी करको दर निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले कर प्राप्त गरे वापत करदाताहरूको अपेक्षा अनुसार फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाइको व्यवस्था, सुरक्षा निकायको उपस्थिति जस्ता केही सेवा र सुविधाहरूलाई राजस्व परिचालनसँग आवद्ध गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित देखिन्छ । कर अभियान सञ्चालन गरी कर सचेतना अभिवृद्धि गर्नुका साथै यससम्बन्धी नागरिकका गुनासाहरूको सुनुवाई गरी जायज गुनासाहरूको सम्बोधन गर्नु पर्दछ । कर प्रशासनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्थालाई नियमित प्रक्रियाको रूपमा स्थापित गर्नु पर्दछ ।

(ङ) जडिवुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यावसायिक उपयोग कर

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६१ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिवुटी, प्रचलित कानुन बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला वा यस्तै प्रकृतिका वस्तुको व्यावसायिक उपयोग गरे वापत गाउँपालिकाले जडीवुटी, कबाडी तथा जीवजन्तु कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकामा जडिवुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यवसायिक करको प्रचुर सम्भावना रहेको भएता पनि कर सङ्कलनको अवस्था कमजोर रहेको देखिन्छ ।गाउँपालिकाले लगाएको करको दर देहाय बमोजिम छ।

तालिका १२. जडिवुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यवसायिक कर

क्र. सं.	**करका क्षेत्र विवरण**	**दर रु.**
१	जडिबुटी वनजन्य अन्य खनिज पदार्थहरू प्रति के.जी. मूल्यको	५%
२	कबाडी विक्रीबापत प्रति के. जी. रु.	१/-

३	वनजन्य काठ (काठको प्रकृति र मूल्य अनुसार) प्रति क्यु. फिट रु.	१०/-
४	वनजन्य दाउरा घाँस पात सङ्कलन गर्न प्रवेश शुल्क प्रति पटक (गा.पा. भित्रका)	१०/-
५	वनजन्य दाउरा घाँस पात सङ्कलन गर्न प्रवेश शुल्क प्रति पटक (गा.पा.बाहिरका)	५०/-
६	अन्य विशेष बहुमूल्य खनिज पदार्थहरू मूल्यको आधारमा प्रति केजी मूल्यको	२०%

स्रोतः

आ.व. २०७९/०८० मा यस शीर्षक अन्तर्गत रकम असुल भएको देखिँदैन।

करको सम्भावनाः यस गाउँपालिकाको माथिल्लो तथा उच्च हिमाली भेगमा च्याउ, चिराइतो, कटुकी लगायतका महत्वपूर्ण प्रजातिका जडीवुटीहरू पाइन्छ । तसर्थ यहाँ व्यावसायिक किसिमले जडीवुटी सङ्कलन तथा बिक्री वितरण गर्ने पेशा व्यवसायीहरू समेत रहेका छन् । यहाँको बजार क्षेत्रमा विभिन्न किसिमका कबाडी वस्तु उत्पादन तथा बिक्री वितरण हुने भएतापनि यस्ता व्यवसायीहरू करको दायरामा आइसकेका छैनन् । गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका वनमा जडीवुटी खेती प्रवर्धन तथा बजारीकरण र जीवजन्तुहरूको व्यवसायिक कारोबारका लागि बजार केन्द्रको व्यवस्थापन गरी राजस्व वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः जडीवुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यवसायिक उपयोग करमा सुधार गर्नका लागि ऐनले व्यवस्था गरे बमोजिमका सबै व्यवसायलाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्न लगाई त्यस्ता व्यवसाय सञ्चालन गर्न इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ । करदाताहरूलाई आकर्षित गर्नका लागि छिमेकी पालिकाहरूसँग समन्वय गरी करमा एकरूपता ल्याउनु पर्ने देखिन्छ । जडिबुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यावसायिक कारोवार गर्ने व्यवसायीहरूको कारोवारको आधारमा कर निर्धारण गरी सङ्कलन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(च) साना सवारी करः

गाउँपालिकाले टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा र इ-रिक्साको दर्ता तथा नवीकरण वापत साना सवारी कर लगाई असुल गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः

यस गाउँपालिकामा यो शीर्षकबाट रकम असुल गरेको छैन । आ.व. २०८०/०८१ का लागि साना सवारी कर वापत केहि रकम जम्मा गर्ने लक्ष्य लिएको देखिन्छ ।

करको सम्भावनाः यस गाउँपालिकाभित्र सडक कालोपत्रे भइसकेको छैन । विस्तारै मुख्य बजार क्षेत्रमा साना सवारी साधनहरू अटो रिक्सा सञ्चालन हुनसक्ने सम्भावना देखिन्छ । प्रमुख पर्यटकीय केन्द्रहरूसम्म पुग्नका लागि सवारी साधनको रूपमा घोडा प्रयोग हुन सक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

(छ) विज्ञापन कर

विज्ञापन ऐन, २०७६ को दफा ४ अनुसार सार्वजनिक स्थलबाट देखिने गरी होर्डिङ बोर्ड राख्न र त्यसमा विज्ञापन गर्न चाहने व्यक्तिले सम्बन्धित स्थानीय तहबाट अनुमति लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सोही दफाको उपदफा ६, मा विज्ञापनसम्बन्धी निवेदन, दस्तुर, अवधि लगायतका विषयहरू सम्बन्धित स्थानीय कानुन बमोजिम हुने समेत उल्लेख गरिएको छ । कर्णाली प्रदेश आर्थिक ऐन २०८० को दफा ६ मा प्रदेश भित्र विज्ञापन सामग्री राखे वापत सम्बन्धित स्थानीय तहले विज्ञापन कर लगाई असुल उपर गर्नेछ । विज्ञापन सामग्री भन्नाले होडिङ्ग बोर्ड, साइन बोर्ड, ब्यानर ट्राई भिजन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, धातुको फ्रेम, नियोन डिजीटल डिस्प्ले, भित्ते लेखन, तुल खम्बा वा सवारी साधनमा राखिने सामग्री पोष्टर तथा बेलुन जस्ता सामग्री र विद्युतीय माध्यमबाट गरिने विज्ञापन सम्झनु पर्छ । यस शीर्षक अन्तर्गत संकलित रकमको ६० प्रतिशतले हुन आउने रकम सम्बन्धित स्थानीय तहको सञ्चितमा र बाँकी ४० प्रतिशतले हुन आउने रकम प्रदेश सञ्चित कोषमा मासिक रूपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकामा विज्ञापन कर शीर्षकमा अघिल्ला आ.व. हरूमा कुनै रकम सङ्कलन भएको छैन।

करको सम्भावनाः यस गाउँपालिकाको सदरमुकाम रहेको बजार क्षेत्रमा विभिन्न विज्ञापन सामग्री राख्ने स्थानहरू रहेका र भविष्यमा अझ बढी वृद्धि हुँदै जाने सम्भावना रहेको हुनाले विज्ञापन कर शीर्षकमा आम्दानी बढ्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

तालिका १३. विज्ञापन करको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	होर्डीङ बोर्ड किसिम	संख्या	करको औषत दर (प्रस्तावित)	संभावित राजस्व (रू. मा)
१	साना वोर्ड			
२	मझौला बोर्ड			
३	व्यावसायीहरूले राखेका बोर्ड			
	जम्मा			

स्रोतः राजस्व सुधार सम्बन्धी तथ्याङ्क विश्लेषण (गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार)

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका विज्ञापन स्थल तथा व्यापारिक प्रयोजनका विज्ञापन सामग्रीहरूको लगत राखी सोको नियमन गर्ने र सङ्कलन हुनसक्ने रकम अनुमान गरी ठेक्का अङ्क निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ज) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुरः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा **५५** मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । एक व्यक्तिबाट अर्को व्यक्तिमा स्वामित्व हस्तान्तरण गर्दा घर र घरजग्गा लिने र दिने व्यक्तिबाट प्रदेश आर्थिक ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिमको असुल गरिएको राजस्वको ६०% रकम सम्बन्धित स्थानीय तहले प्राप्त गर्दछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले यस्तो स्वामित्व हस्तान्तरणको कार्य गाउँपालिकाले नै गर्ने उल्लेख गरेता पनि सङ्घीय सरकारको मातहतमा रहेको जिल्ला मालपोत कार्यालयबाट घरजग्गाको अभिलेख हस्तान्तरण भइ नसकेको र गाउँपालिकामा जनशक्ति पर्याप्त नरहेकोले हालसम्म नेपाल सरकार मातहतको जिल्ला मालपोत कार्यालयले नै तोकिएको दस्तुर असुलउपर गरी असुल भएको रकम प्रदेश कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयले मासिक रूपमा सम्बन्धित स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको सञ्चित कोषमा दाखिला हुने गरी पठाउने गरेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकाले घरजग्गा रजिस्ट्रेसन दस्तुर शीर्षकमा आ.व.२०७९/०८०, मा रू................. रकम प्राप्त गरेको देखिन्छ । आ.व. २०८०/०८१ मा रू.................लाख प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ । यस गाउँपालिकाले घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर शीर्षकमा हालसम्म रू................. सङ्कलन गरेको देखिएको छ ।

करको सम्भावनाः घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता बढ्दै गएको छ । जग्गा किनबेच कित्ताकाट खुला भएकोले कारोबार बढेको छ।

(झ) अन्य करः

गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने अन्य कर अन्तर्गत ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, खरी ढुङ्गा लगायतका प्राकृतिक वस्तुको निकासी शुल्क र दस्तुर महत्त्वपूर्ण छन् । नदीले बगाएर ल्याएका वस्तुहरू, निर्माण सामग्रीहरूको सङ्कलन तथा निकासी गर्न पाउने व्यवस्था बमोजिम मन्त्रालयले जारी गरेको मापदण्डको पालना गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गराई त्यस्ता वस्तुहरूको बिक्री तथा निकासी गर्दा कर लगाउन सक्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ञ) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने र त्यसबाट भएको आम्दानीको १० प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकाले उपकरण सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी एम्बुलेन्स, ट्राक्टर र प्रोजेक्टर भाडामा लगाई आम्दानी गर्ने गरेको छ । विद्यमान भौतिक स्रोतहरूको प्रयोगको दर रेट आर्थिक ऐनमा तोकिएको नभए पनि कार्यविधि तयार गरेर आफै दर रेट निर्धारण गर्ने गरेको छ । यस गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका एम्बुलेन्स, प्रोजेक्टर, ट्राक्टर जस्ता भौतिक सम्पत्तिहरू बहालमा परिचालन गर्न सकिने देखिन्छ ।

सम्भावनाः

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका भौतिक सम्पत्तिहरू (जेसिवी, एम्बुलेन्स र प्रोजेक्टर) का बहाल परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक तथ्याङ्कको आधार नभएकाले आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ । जस अनुसार जेसिवीबाट अनुमानित आय ८ लाख, १ लाख एम्बुलेन्स र प्रोजेक्टरबाट पचास हजार गरि कुल जम्मा ९ लाख पचास हजार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

ट) फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र फोहोरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास जस्ता सेवा निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको अवस्थामा सेवा शुल्क लिन सकिने कानुनी व्यवस्था छ । तापनि यस गाउँपालिकाले हालसम्म फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क उठाउन सकेको छैन । गाउँपालिकाबासीले स्वविवेकले फोहोरमैला व्यवस्थापन गरी आएका छन् । गाउँपालिकाको सबै क्षेत्रमा तत्काल फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क लिन सकिने अवस्था नदेखिए पनि गाउँपालिकाको सदरमुकाम आसपास बजारीकरण हुँदै गएको क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापन सुरु गरेर शुल्क लिन सुरुवात गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

सम्भावनाः गाउँपालिकाको बजार क्षेत्रमा साना तथा मझौला पसल, होटल व्यवसाय सञ्चालन बढ्दै जानुको साथै सहरीकरण बढ्दै जानाले यस क्षेत्रमा फोहोर मैला व्यवस्थापनको काम तत्काल सुरु गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसको उचित व्यवस्थापनको लागि उपयुक्त स्थान खोजी गर्ने तथा कानुन अनुसार क्षेत्रबाट फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको सुरुवात गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

३.३.२ गैरकर राजस्व

गाउँपालिकाले प्राप्त गर्न सक्ने राजस्वको स्रोत गैरकर राजस्व पनि हो । यस अन्तर्गत सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना, बिक्रीबाट प्राप्त आय लगायतका स्रोतहरू महत्त्वपूर्ण रहेका छन् ।

(क) स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (क) मा खानीजन्य तथा प्राकृतिक वस्तुको बिक्री गाउँपालिकाले गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटोजन्य वस्तु र सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेका काठ, दाउरा, जडाजुडी आदिको बिक्री गर्न सक्ने र बिक्री गरेर प्राप्त गरिएको रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा दाखिला गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिका क्षेत्रमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गरी गैरकर राजस्व प्राप्त गर्न सक्ने सम्भावना भएता पनि वर्तमान अवस्थासम्म प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेको देखिदैन । निजी सम्पत्तिबाट खानीजन्य पदार्थहरूको उत्खनन् तथा उपयोगका लागि गाउँपालिकाले नै कार्यविधि तर्जुमा गरी इजाजत दिने र त्यसबाट उत्पादित वस्तुमा दस्तुर लगाउन सकिने कानुनी व्यवस्था रहेको हुनाले निजी जमिनबाट उत्पादित वस्तुमा औसत रु. ..... लिन सक्ने प्रवधान रहेको छ । सो दस्तुरको दर निर्धारण गरी राजस्व सङ्कलनको व्यवस्था गर्न उपयुक्त देखिन्छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० मा गिट्टी बालुवा ढुङ्गा माटो प्रति ट्याक्टर वापत रु. ३००/- र गिट्टी बालुवा ढुङ्गा माटो प्रति ट्याक्टर वापत रु. ५००/- सेवा शुल्क दस्तुर लिने व्यवस्था गरिएको छ ।

करको सम्भावनाः यस गाउँपालिकाका स्थानीय पूर्वाधार विकासको प्रारम्भिक चरणमै रहेको हुनाले निर्माण सामग्रीहरूको अत्याधिक माग वृद्धि हुँदै जान सक्ने देखिन्छ । यहाँका विभिन्न नदी तथा खोलाहरू उत्खनन् योग्य परिमाण पहिचान गरी प्राकृतिक वस्तुहरूको उत्पादन र बिक्री तथा उपयोगको सम्भावना रहेको देखिन्छ । यस तर्फ गाउँपालिकाले विशेष ध्यान दिएर समयानुकूल करका दर र दायरा फराकिलो बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः नेपाल सरकारले जारी गरेको ढुङ्गा, गिटी, बालुवा, उत्खनन् तथा बिक्री वितरण सम्बन्धी मापदण्ड २०७७ बमोजिम वातावरणीय परिक्षण तथा उत्खनन् व्यवस्थापन र बिक्री वितरणको नियमन गर्नुपर्ने देखिन्छ । मापदण्ड अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नै आर्थिक ऐन बमोजिम करको दर निर्धारण गर्न र प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण समेत स्वीकृत गर्नुपर्ने हुन्छ

। निजी खानीको लाईसेन्स दिने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गर्नु पर्दछ । गिट्टी बालुवा सङ्कलन कार्यको नियमित रूपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ख) बहाल बिदौरी शुल्क

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५९ मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका भौतिक संरचनाको उपयोग वापत बहाल बिदौरी शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकाको सडकको दायाँबायाँ तथा बजार क्षेत्रमा घर टहराहरू अस्थायी रूपमा बसोबास गरी विभिन्न व्यापार, व्यवसाय तथा जिविकोपार्जनका गतिविधिहरू गराए वापत बिदौंरी शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० ले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण रेखदेख वा सञ्चालन गरेका हाटबजार वा पसलमा वा सरकारी जग्गाहरूमा बनेका संरचनाहरूको उपयोग वापत वार्षिक बहाल बिदौरी शुल्क लगाइने र असुल उपर गर्नसक्ने प्रवधान छ ।

शुल्कको सम्भावनाः गाउँपालिकाभित्र सडकको दायाँ र बायाँ निर्माण भएका कतिपय संरचनाहरू सडक बिस्तारसँगै भत्काउनु पर्ने अवस्थामा रहेका देखिन्छन् भने बाँकी संरचनाहरू र अन्य सार्वजनिक जग्गामा बनेका घर टहरा लगायतका संरचनाहरूलाई स्थानीय कर अर्थात बहाल बिदौरी शुल्कको दायरामा ल्याउनुपर्ने हुनाले सरकारी जग्गामा निर्माण भएका यस्ता संरचनाहरूको पहिचान, लगत तयार पारी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिए बमोजिमको दर कायम गरी राजस्व असुली गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिकाभित्र रहेका सडक अधिकार भित्रका सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ति सरकारी तथा सामुदायिक जग्गाको खोजी गरी लागत तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस्ता जग्गामा भएका अस्थायी घरटहराहरूको लागत सङ्कलन गरी आर्थिक ऐनमा निर्धारित दर बमोजिम राजस्व असुल उपर गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ग) नक्सा पास दस्तुरः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २७ मा गाउँपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्न नहुने व्यवस्था गरिएको छ । यस ऐनको दफा ३३(४) मा भवन निर्माण गर्न अनुमति दिँदा लाग्ने दस्तुर गाउँपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० मा नक्सा पास निवेदन वा फाराम दस्तुर रु. १००/- र घर नक्सा पास सिफारिस दस्तुर रु. ५००/- लिने व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ । नक्सा पास अनिवार्य गराइएको छैन ।

दस्तुरको सम्भावनाः गाउँपालिका सदरमुकाम नजिक बिस्तारै पक्की घरहरू निर्माण हुने क्रम बढ्दै गएको छ । बिस्तारै बजारीकरण हुँदै गएको कारण आगामी दिनहरूमा नयाँ बन्ने संरचनाहरू राष्ट्रिय भवन मापदण्ड तथा गाउँपालिकाको आफ्नै भवन मापदण्ड तयार पारी सोही बमोजिम नियमन गर्नुपर्ने देखिन्छ । अब बन्ने संरचनाहरूका लागि नक्सा पास अनिवार्य गराई सो कार्यका लागि प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराए वापत शुल्क निर्धारण गर्दा राजस्व वृद्धि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिकाले आफ्नै भवन निर्माण मापदण्ड निर्माण गरी त्यसले व्यवस्था गरे बमोजिम अब निर्माण हुने र निर्माण भैसकेका संरचनासम्बन्धी व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । मापदण्ड अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने र नक्सापास मापदण्ड बन्नु पूर्व निर्माण भएका घरहरूको अभिलेखीकरणका लागि दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गरी त्यसको कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(घ) व्यवसाय दर्ता/नविकरण शुल्कः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) (६) मा स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्मको दर्ता, अनुमती, नविकरण लगायतको अधिकार स्थानीय तहलाई रहेको छ । सहकारी ऐन २०७४ ले सहकारीको दर्ता तथा नविकरण गर्ने अधिकार पनि गाउँपालिकालाई प्रदान गरेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० को अनुसूची ४ मा विभिन्न २८ वटा शीर्षकमा व्यवसाय कर लगाउने उल्लेख गरिएको छ । व्यावसायिक पसल उधोग दर्ता वापत न्यूनतम रु. ५००/- देखि रु. ५०००/- सम्म र नविकरण वापत न्यूनतम रु. २००/- देखि रु. २०००/- सम्म व्यवसाय करका दरहरू निर्धारण गरिएको छ ।

शुल्कको संभावनाः गाउँपालिका क्षेत्रमा जम्मा वटा व्यावसायिक फर्महरू, सहकारीहरू सञ्चालनमा रहेका र बजारीकरण सँगसँगै यस्ता व्यावसायिक तथा सहकारी लगायतका फर्महरूको संख्या बढ्दै जाँदा दर्ता र नवीकरण शीर्षक अन्तर्गत गाउँपालिकाले अझ बढी आम्दानी गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

तालिका १४ व्यवसाय दर्ता/नवीकरण शुल्क सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	व्यवसाय	संख्या	करको औषत दर(प्रस्तावित)	संभावित राजस्व (रू. मा)
१.	कृषि, वन,			
२.	खानी, विद्युत, ग्याँस, खानेपानी तथा निर्माण			

३.	उत्पादन			
४.	होटल, लज			
५.	थोक तथा खुद्रा व्यापार			
६.	वित्त, वीमा			
७.	अन्य			
	जम्मा			

स्रोतः

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका उद्योग, सहकारी, व्यावसायिक फर्म तथा अन्य सङ्घ संस्थाहरूको दर्ता तथा नविकरण प्रक्रियालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने, नयाँ व्यवसाय वा कारोवार सञ्चालन गर्नुपूर्व दर्ता तथा अनुमति प्रमाणपत्र अनिवार्य गर्ने अनुमति तथा दर्ता सञ्चालनमा रहेका फर्म तथा संस्थाहरूलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ङ) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरः

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११(२) घ(७) मा गाउँपालिकाले प्रचलित कानुन बमोजिम गर्ने सिफारिश तथा दफा १२ को (ङ) मा वडाले गर्ने सिफारिश तथा प्रमाणित गरे वापत गाउँपालिकाले दस्तुर प्राप्त गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकाले कानुन बमोजिम सिफारिश तथा प्रमाणित गरे वापत आ.व. २०८०/०८१ मा यस शीर्षक अन्तर्गत ...... लाख राजस्व प्राप्त गर्ने लक्ष्य लिएको देखिन्छ ।

दस्तुरको संभावनाः सिफारिश तथा प्रमाणित कार्य गाउँपालिकाको एउटा नियमित र निरन्तर जारी रहने काम भएको हुनाले यस्तो दस्तुर गाउँपालिकाको आम्दानीको एक नियमित स्रोत हो ।

तालिका १५. सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	प्रमाणित तथा दस्तुरका प्रकारहरू	अनुमानित सङ्ख्या (वार्षिक)	औसत दर रु.	सम्भाव्य रकम
१	सिफारिश दस्तुर			
२	व्यक्तिगत घटना दर्ता			
३	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत			
४	नाता प्रमाणित दस्तुर			
५	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र			

	जफत			
६	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क -मूल्याङ्कन समेत)			
७	परिक्षा शुल्क विद्यालय संख्या			
८	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मूल्याङ्कन समेत)			
९	अन्य दस्तुर			

स्रोतः

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः

गाउँपालिकाले सिफारिश तथा प्रमाणीकरण गर्नु पूर्व दस्तुर बुझाउनु पर्ने व्यवस्था गर्नु पर्दछ । सिफारिशको प्रकृति हेरी दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने ।

(च) पर्यटन शुल्कः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ (१) मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, बञ्जिजम्प, प्याराग्लाइडिङ लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकूद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० को दफा १० मा पर्यटन शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूबाट अनुसूची ८ मा उल्लेखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिने । तर प्रदेश कानुन स्वीकृत भइ सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था छ । यस गाउँपालिकामा पर्यटन शुल्क शीर्षक अन्तर्गत आ.व.२०८०/०८१ मा .... राजस्व प्राप्त गर्ने लक्ष्य लिएको देखिँदैन ।

शुल्कको सम्भावनाः यस गाउँपालिका क्षेत्रमा हिमाली दृश्यहरू देखिने लगायतका लेक तथा मनोरम डाँडाहरू, हाइ अल्टिच्यूडमा सञ्चालन हुनसक्ने विभिन्न साहसिक खेलकूदहरू, बडीमालिका मन्दिर जाने पद मार्ग, पाटन क्षेत्रमा जाने पर्यटकीय पदमार्गक्षेत्रमा विकास गर्न सकिने धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरू रहेको हुनाले आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षण गरी पर्यटन क्षेत्रको विकासबाट पर्यटन शुल्क प्राप्त गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः यस गाउँपालिका क्षेत्रमा पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना बोकेका स्थलहरू रहेको हुँदा गाउँपालिका, प्रदेश तथा नेपाल सरकारको बजेट तथा समपूरक अनुदानबाट

त्यस्ता पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा पर्यटन पूर्वाधारको विकास गरी पर्याप्त प्रचार प्रसार गरेर पर्यटक भित्र्याउन सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

(छ) सामुदायिक वनको वन पैदावार बिक्रीबाट प्राप्त हुने आयः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (ख) मा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गर्नुपर्ने र त्यसबाट भएको आम्दानीको १०% सम्बन्धित गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनबाट आ.व.२०७९/०८०मा वन पैदावार बिक्री वापत गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा प्राप्त भएको देखिदैन ।

सम्भावनाः यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनबाट टिमुर, च्याउ, काउलो, जडीबुटी जस्ता वस्तुहरू सङ्कलन गरी बिक्री वितरण हुन सक्ने भएकोले यस्ता कार्यहरूलाई पनि नियमन गरी सामुदायिक वनको आम्दानीमा समावेश गर्न सकेमा यसबाट गाउँपालिकाले थप राजस्व प्राप्त गर्न सक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सबै सामुदायिक वन तथा वन पैदावारसम्बन्धी अभिलेख सङ्कलन अद्यावधिक गर्ने । सबै सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिसँग समन्वय गरेर आम्दानी वापतको रकम गाउँपालिकामा जम्मा गर्न प्रोत्साहन गर्ने र प्राप्त रकमबाट वन उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास गर्नुका साथै सामुदायिक वनको हितमा र वातावरणीय संरक्षण तथा जैविक विविधता संरक्षणमा मात्र खर्च गर्न पाउने प्रावधानको व्यवस्था गर्नु उचित देखिन्छ ।

समग्रमा यस गाउँपालिकामा आन्तरिक राजस्वका विभिन्न शीर्षकहरूमा थप स्रोत साधन परिचालन हुने सम्भावना रहेकोले स्थानीय स्तरमा छरिएर रहेका उद्योग व्यवसायहरूलाई एकीकृत रूपमा व्यवस्थित गरी रोजगारीका थप अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद-४

आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता र सङ्कलन अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय सङ्कलनको अवस्थालाई संक्षिप्त रूपमा व्याख्या गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० र चालु बजेट मार्फत पनि राजस्व प्रशासनलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउने नीति लिइएको छ । गाउँपालिकाको जनशक्ति व्यवस्थापन गरी राजस्व शाखाको संस्थागत क्षमता विकास, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा, कर तथा गैर करका स्रोतहरूको दायरा बढाउने, मालपोत कार्यालयबाट स्थानीय जग्गाको लगत अद्यावधिक गर्ने जस्ता विषयलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ । वडास्तरबाट सङ्कलन गरिने कर तथा गैरकर व्यवस्थित गर्न सफ्टवेयरको सञ्चालन व्यवस्थापन गर्नका साथै कार्यरत कर्मचारीहरूलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजस्व सङ्कलन कार्यमा परिचालन गर्ने र भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिका तथा वडास्तरमा कार्यरत राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई राजस्व परिचालन सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गर्नु पर्ने अनिवार्य हुने देखिन्छ ।

तालिकाः१६ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरू
क. संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचनामा छ छैन?	छ	
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरवन्दी छन्? र हालको पदपुर्तिको अवस्था कस्तो छ?	पाँचौ, पूर्ति भएको	
राजस्व शाखाले गर्ने कामका लागि कार्यविवरण छ की छैन?	छ	
कर्मचारीहरूलाई उनीहरूको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रूपमा दिईएको छ छैन?	छ	
कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको ब्यवस्था कस्तो छ?	छ	
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ? (सफ्टवयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)	छ	

कर्मचारीको राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमता विकासको लागि के गरिएको छ?	तालिमहरू भईरहेका ।	
राजस्व परिचालनका लागि वडालाई दिईएको जिम्मेवारी के छ?	सिफारिस लगायतका राजस्व सङ्कलन गर्ने ।	समन्वयको अभाव देखिएकोले सुधार गर्नुपर्ने ।
ग। राजस्व प्रशासन सञ्चालनको अवस्था		
करदाताहरूको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख ब्यवस्था कस्तो छ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरू- सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, वहाल आदि	अभिलेख व्यवस्थापनलाई थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।	
गाउँ/नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरूको विवरण तथा सोको परिचालन कस्तो छ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्यांकन कत्तिको सहि रूपमा भएको छ? मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन?	छैन	गर्नुपर्ने ।
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरू के के छन् र तिनको नियन्त्रणको लागि कस्तो नीति लिईएको छ?	कर तिर्ने संस्कारको कमी ।	ताकेता र प्रचारप्रसार गर्नुपर्ने ।
ब्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको ब्यवस्था कस्तो छ?	छैन	गर्नुपर्ने ।
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढीलो बुझाएमा जरीवाना लाग्ने ब्यवस्था सबै आय स्रोतहरूमा कसरी लागु गरिएको छ?	छ	
करदाताहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने कर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने ब्यवस्था के छ र कत्तिको प्रभावकारी छ?	छैन	गर्नुपर्ने ।
गाउँ/नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नेसक्ने ब्यवस्था केकस्तो छ?	छैन	गर्नुपर्ने ।
राजस्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष तथा असुली अवस्थाको अनुगनमनको ब्यवस्था के छ?	छ	थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।
सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वियनको अवस्था कस्तो छ?	भइरहेकोमा थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।	
ग. सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदाताहरूलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ?(शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार	छैन ।	गर्नु पर्ने ।

प्रसार, होर्डिङ्ग वोर्ड, बेव साईट आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरूको सहभागीता कस्तो छ?	कमजोर छ ।	बढाउनु पर्ने ।
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरूको प्रभावकारीता कस्तो छ? (बैठक संख्या, निर्णयहरू आदि)	भइरहेको	थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।
राजस्व असुलीमा सरोकार पक्षहरूको सकारात्मक सहभागीताको अवस्था कस्तो छ?	छैन	गर्नु पर्ने ।
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ?	छ	थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।
आयका स्रोतहरूको अभिलेख ब्यवस्था कस्तो छ?	छ	थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।
गाउँ/नगरपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन?	छ	थप प्रभावकारी बनाउनुपर्ने ।
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरको छ छैन? छ भने आएका बेरुजुहरू कसरी संवोधन भएका छन्?	हुने गरेको ।	कम्प्युटर प्रणालीको प्रयोग गर्नुपर्ने ।

निश्कर्षः गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनको लागि लिन सक्ने नीतिगत ब्यवस्थाः

क. राजस्व सङ्कलनको लागि क्षेत्रगत दायरा विस्तार गरी कार्यान्वयन योग्य ऐन बनाई प्रभावकारिताका साथ लागु गर्नुपर्ने ।

ख. दण्ड पुरस्कार प्रणालीलाई थप प्रभावकारी बनाई कर सहभागिता बढाउनुपर्ने ।

ग. कम्प्युटर प्रणालीको प्रयोग गरी राजस्व प्रशासनमा एकरूपता र प्रभावकारिता कायम गर्नुपर्ने ।

स्थानीय जनता जागरूक नहुँदा वा जानकार नहुँदा सबै करदाताहरूले समयमै कर नबुझाउने तथा आफूलाई आवश्यक काम पर्दा मात्र राजस्व बुझाउने चलन रहेको छ । आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरू तथा सोको परिचालन गर्ने उपायः

सम्भाब्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरू	**लागु नहुनुको कारण**	**परिचालन गर्ने उपाय**
जडिबुटी कर		
विज्ञापन कर		
सम्पत्ति कर		
फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क		

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

गाउँपालिकामा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६५ अनुसार गाउँपालिकाका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राजस्वसम्बन्धी परामर्शका लागि ६ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरिएको छ ।

तालिका १७. राजस्व परामर्श समिति

क स	नाम थर	पद	जिम्मेवारी
१	पार्वती सिंह संज्याल	उपाध्यक्ष	संयोजक
२	नरपति तिरुवा	वडा अध्यक्ष	सदस्य
३	गोमा सिम्खाडा	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
४	नेत्र राज शाही	प्र. प्र. अ.	सदस्य
५	पंख बटाला	बरिष्ट उद्यम विकास सहजकर्ता	सदस्य
६	गौरी संज्याल	व्यवसायी	सदस्य
७	उमेश रिजाल	राजस्व शाखा प्रमुख	सदस्य-सचिव

यस राजस्व परामर्श समितिले समय समयमा बैठक गर्ने तथा राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुनको तर्जुमा गर्ने, राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरी राजस्वका दरहरू गाउँपालिकामा सिफारिश गर्ने लगायत समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार क्षेत्रभित्रका कामहरू गर्दै आएको छ ।

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता - पर्याप्त छ।
- फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू- उपलब्ध छन्।
- राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्फट्वेयर र त्यसको प्रयोग- आगामी आ.व बाट SuTRA Revenue Module संचालनमा ल्याइने।
- कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग- नभएको।

गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलनसम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था देहाय अनुसार रहेको छ ।

- गाउँपालिकाको सङ्गठन संरचना तयार छ। राजस्व शाखा व्यवस्था छ।
- गाउँपालिकामा हाल कुल १६० जना कर्मचारी कार्यरत रहेको देखिन्छ भने राजस्वसम्बन्धी काम गर्न सहायक चौथो १ जना सहायक पाँचौ १ जना कर्मचारी खटाएको देखिन्छ ।

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीको सेवाग्राही प्रतिको व्यवहार सामान्य र नम्र रहेको ।
- राजस्व सङ्कलनका लागि गाउँपालिकामा कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रयोग भएको तर वडास्तरमा कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रयोग हुन बाँकी रहेको ।
- वडा कार्यालयबाट पञ्जीकरण, सिफारिश गर्ने गरेको तथा अन्य कर तथा गैरकर गाउँपालिकाको कार्यालयबाटै सङ्कलन हुने गरेको ।
- राजस्व सङ्कलन सम्बन्धमा कुनैपनि कार्यविधि नभएकाले राजस्व सङ्कलन गर्दा शीर्षकहरू चयनमा अस्पष्टता रहेको ।
- राजस्व सङ्कलनको सम्बन्धी कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण समय समयमा गर्नु पर्ने ।
- राजस्व सङ्कलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पक्ष कमजोर रहेको ।

तालिका १८. आय सङ्कलनको वस्तुगत विश्लेषण

आय शीर्षकहरू	आवश्यक सूचना	सूचनाको सम्भाब्य स्रोतहरू
• भूमिकर (मालपोत)	जग्गाको क्षेत्रफल तथा उपयोग	मालपोत कार्यालय
• सम्पत्ति कर	सम्पत्ति धनी तथा निजको नाममा रहेका जग्गा तथा संरचना	स्थानीय तह, मालपोत कार्यालय, सर्भेक्षणहरू
• व्यवसाय कर	उद्योग व्यवसायका संख्या प्रकृति सहित	स्थानीय तह, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, वाणिज्य कार्यालय, व्यवसायीक संघ संगठनहरू
• सवारी कर	गाउँ/नगरक्षेत्रमा रहेका सवारी साधनहरू	यातायत ब्यवस्था कार्यालय
• बहाल बिटौरी शुल्क	भाडामा दिएको जग्गाको क्षेत्रफल र भाडा दर	स्थानीय तह
• घरजग्गा बहाल कर	भाडामा दिईएका घरहरू तथा प्रचलित दर	कर कार्यालय, जनगणना तथा सर्भेक्षणहरू
• विज्ञापन कर	गाउँ/नगरक्षेत्रमा रहेका विज्ञापन पाटीहरू	स्थानीय तह
• मनोरञ्जन कर	गाउँ/नगरक्षेत्रमा रहेका सिनेमा हलहरू	स्थानीय तह
• सवारी पार्किङ्ग शुल्क	पार्किङ्ग क्षेत्रको क्षेत्रफल तथा सवारी प्रवेश संख्या	स्थानीय तह तथा स्थलगत सर्भेक्षण

• खानेपानी महशुल	धारा संख्या तथा पानीको उपभोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ्ग
• विद्युत महसुल	मिटर संख्या तथा विजुलीको उपभोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ्ग
• फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	सेवा लिनेको संख्या	स्थानीय तह, सेवा प्रदायक
• ढल निकास सेवा शुल्क	सेवा लिनेको संख्या	स्थानीय तह, सेवा प्रदायक
• हाटबजार सेवा शुल्क		स्थलगत सर्भेक्षण
• पशुवधशाला सेवा शुल्क	औषत पशु वध संख्या	स्थलगत सर्भेक्षण
• सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	प्रत्येक्ष सेवा लिनेको संख्या	स्थानीय तह
• भाडा तथा वहाल	भाडा वा वहालमा दिएको पसल, घर तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
• मेसिन तथा औजार भाडा	भाडामा दिएको मेसिन तथा औजार तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
• ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	ताल, पोखरी तथा जग्गाहरूको संख्या तथा क्षेत्रफल तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
• प्राकृतिक स्रोत	निस्काशन परिमाण	इआईए प्रतिवेदन, स्थलगत सर्भेक्षण

४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था

नेपालको संविधान, ऐन, नियमले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको राजस्व अधिकार र सो अधिकारको परिचालनको अवस्था के कस्तो छ भन्ने सम्बन्धमा यस गाउँपालिकाको राजस्व अवस्था अध्ययन गरी कुन शीर्षकमा राजस्व सङ्कलनको अवस्था कस्तो छ र दर निर्धारण भएको छ छैन भन्ने सम्बन्धमा तपसिल अनुसार विश्लेषण गरिएको छ।

तालिका १९. आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था

क्र.सं.	**आयका प्रकार**	**सम्भावनाको विवरण**	**सङ्कलन भए नभएको**	**दर निर्धारण भए नभएको**
क	कर तर्फ			
	भूमिकर मालपोत	छ	भएको	भएको
	सम्पत्ति कर	छ	भएको	भएको

	सवारी कर (टाँगा रिक्सा अटोरिक्सा इरिक्सा)	छ	नभएको	नभएको
	घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
	विज्ञापन कर	छ	नभएको	भएको
	मनोरञ्जन कर	छैन	नभएको	नभएको
	जडिबुटी कबाडी र जिवजन्तु कर	छ	भएको	नभएको
ख	**अन्य राजस्व गैरकर**			
	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री	छ	भएको	भएको
	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	नभएको	नभएको
	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) बिक्री बापतको आय	छ	नभएको	नभएको
	नक्सापास दस्तुर	छ	नभएको	नभएको
	ब्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क	छ	भएको	भएको
	वहाल विटौरी शुल्क	छ	नभएको	नभएको
	पार्किङ्ग शुल्क	छैन	नभएको	नभएको
	अस्पताल संचालन	छ	नभएको	नभएको
	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	नभएको
	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	नभएको	नभएको
	केवलकार, ट्रेकिङ्, कायाकिङ्, वन्जीजम्प, जिपप्लायर, प्याराग्लाईडिङ् आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवाशुल्क	छ	भएको	नभएको
	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	छ	नभएको	नभएको
	मूल्यांकन सेवा शुल्क	छ	नभएको	नभएको
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ एम, रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म आदि)	छ	भएको	भएको
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय	छ	भएको	भएको

	स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म आदि)			
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग शुल्क	छैन	नभएको	नभएको
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
	दण्ड जरिवाना	छैन	नभएको	नभएको

यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा माथि उल्लेख गरिए अनुसार आन्तरिक आयको हिस्सा निकै कमजोर देखिन्छ र यस गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रूपमा सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट विभिन्न शीर्षकमा प्राप्त हुने अनुदान र कार्यक्रम वापतका रकम नै रहेको देखिन्छ ।

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सबालहरू

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन लगायतका कानुनले प्रदान गरेका वित्तीय अधिकार अनुसार राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउन कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयन एवम् योजनाबद्ध प्रयासको जरुरत पर्दछ । गाउँपालिकासँग सम्बन्धित यस्ता केही महत्वपूर्ण सवालहरू छन् जुन प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि गाउँपालिकाले सम्बोधन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(क) राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त सङ्गठन निर्माण तथा क्षमता विकास

यस गाउँपालिकामा राजस्व सम्बन्धी कार्यका लागिछुट्टै राजस्व शाखा छैन । प्रशासन शाखा अन्तर्गत सहायक पाँचौ तहको १ जना र सहायक चौथो तहको १ जना पदका कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी दिइएको छ । कर्मचारीहरूको विद्यमान अवस्थाबाट कार्यबोझका आधारमा विभिन्न शाखा, उपशाखा तथा इकाइहरूको लागि आवश्यक कर्मचारीहरूको व्यवस्था गरी क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिमको अवसर उपलब्ध गराउनु पर्ने देखिन्छ ।

(ख) तथ्याङ्क सङ्कलन तथा नियमित अद्यावधिकरण प्रणालीको विकास

गाउँपालिकामा करदाताहरूको एकीन विवरण छैन । विभिन्न कर जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर, व्यवसाय कर तथा अन्य कर, शुल्क तथा दस्तुर बुझाउने करदाताहरूको विवरण सङ्कलन गरी नियमित अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसले करदाताहरूको यथार्थ विवरण, करको दर तथा राजस्वको सम्भावित परिमाण अनुमान गर्न सहज हुन्छ । आगामी वर्षहरूको लागि राजस्व नीति तर्जुमा, राजस्वको प्रक्षेपण, राजस्व असुलीको अनुगमन प्रभावकारी गराउनका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन तथा नियमित अद्यावधिक गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

(ग) आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि निर्माणः

गाउँपालिकामा राजस्व सङ्कलन गर्ने तरिका, करको दर निर्धारण, नगद दाखिलासम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता कार्य सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्दा राजस्व सङ्कलन अझ प्रभावकारी हुने देखिन्छ । राजस्व चुहावट हुन नदिने र करका दायरा फराकिलो बनाउनु पर्दछ ।

(घ) सम्भाव्य राजस्व स्रोतका आधारहरूको विश्लेषणः

यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको आर्थिक विकासका आधारहरू तथा सम्भाब्य क्षेत्रहरू कृषि, पशुपालन, पर्यटन, जडिवुटी सङ्कलन लगायतका क्षेत्रहरू रहेका छन् । गाउँपालिकाले यी राजस्वका सम्भावित क्षेत्रहरूमा लगानी गर्न सकेमा यसबाट आर्थिक गतिविधिमा व्यवसायिकता, आयआर्जनमा वृद्धि, स्थानीय कच्चा पदार्थहरूको उत्पादन, सङ्कलन, प्रशोधन, बजारीकरण र रोजगारी सिर्जनामा योगदान पुग्नेछ । उद्यमशीलताको विकासले उत्पादनको साथसाथै आम्दानीमा वृद्धि गर्ने हुँदा कर तिर्न क्षमतामा सुधार भई गाउँपालिकाको राजस्व वृद्धिमा सहयोग पुग्नेछ ।

(ङ) चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

संविधान तथा कानुनको प्रावधान बमोजिम गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलन भए नभएको अवस्थाको प्रभावकारी अनुगमन गर्नु पर्दछ । अनुगमनबाट राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । राजस्व प्रशासनलाई व्यवस्थित तथा प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय हुनुका साथै यसको प्रक्रिया पारदर्शी र नागरिकप्रति जवाफदेहि हुनु पर्दछ । गाउँपालिकाको आयव्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशन गर्नु, सङ्कलित राजस्व सार्वजनिक गर्नु पारदर्शीता अभिवृद्धिका उपयुक्त विधि हुन सक्दछन् । राजस्व सङ्कलनमा जनताको सहयोग अभिवृद्धि गर्नका लागि स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूको प्रयोग गरी कर तथा गैरकर सम्बन्धमा सचेतना अभिवृद्धि गर्नु पर्दछ।

(च) समन्वय संयन्त्र निर्माण

गाउँपालिकामा राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुर दर निर्धारण, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण, असुल गरिएको राजस्वको बाँडफाँट तथा रकम दाखिला जस्ता कार्यमा सम्बन्धित आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसँग समन्वय आवश्यक हुन्छ । गाउँपालिकामा गठन भएको राजस्व परामर्श समितिले बजेट निर्माणको समयमा मात्र राजस्व सम्बन्धी अनुमान गरी पेश गर्ने कार्य गर्दछ । सङ्घ, प्रदेश र गाउँपालिकासँग समन्वय गर्न एक समन्वय संयन्त्रको

निर्माण गरी तीन तहबीचको राजस्व बाँडफाँटलाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पर्ने देखिन्छ ।

परिच्छेद-पाँच

राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्ने क्रममा प्राथमिक र द्वितिय स्रोतबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाको विश्लेषण गरेर राजस्व सुधार कार्ययोजना देहाय अनुसार निर्माण गरिएको छ ।

५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

परामर्शदाताको आयोजनामा सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समिति र वजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व सङ्कलनमा सङ्लग्न कर्मचारीहरू, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा करदाता प्रतिनिधिहरू (निर्माण व्यवसायी, कृषि, पशुपंक्षिपालन, होटल व्यवसायी, जडिबुटी व्यवसायी, किराना खाद्य आदि) को सहभागितामा अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला सम्पन्न गरिएको थियो । सो कार्यशालामा भएको छलफल अन्तरक्रिया र समुह कार्यबाट प्राप्त सुझावका आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरी प्रस्तुत गरिएको छ । विभिन्न निकाय र गाउँपालिकाबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी सरोकारवाला पक्षको सहभागितामूलक छलफलका आधारमा यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ । प्रस्तुत गरिएको कार्ययोजना सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र सुर्खेतबाट प्राप्त सुझाव समेटी गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भइ कार्यान्वयन गरिनेछ । राजस्व सुधार कार्य योजनाका मुख्य क्षेत्रहरू देहाय बमोजिम छन् ।

क। कर राजस्व सुधार योजना
ख। गैर कर राजस्व सुधार योजना
ग। राजस्व प्रशासन सुधार योजना

तालिका १९. राजस्व सुधार कार्ययोजना

क कर राजस्व सुधार योजना

कर राजस्वका क्षेत्रहरू	सुधारका लागि गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवार निकाय वा पदाधिकारी	अनुगमन सूचक

सम्पत्ति कर	-सम्पत्ति कर सञ्चालन सफ्टवेयरनिर्माण गरी तालिमको व्यवस्था गर्ने -सम्भाब्य सम्पत्ति करदाताको विवरण अद्यावधिक गर्ने -सम्पत्ति मूल्याङ्कनको आधार र कर प्रक्रिया निर्धारण गर्ने -सम्पत्ति कर सम्बन्धी फाराम अनलाइनबाट भर्ने व्यवस्था मिलाउने -आफ्नो सम्पत्ति मूल्याङ्कनमा चित्त नबुझ्ने करदाताले उजुरी दिने र यसको छिनोफानो गर्न नगर उपप्रमुखको संयोजकत्वमा उजुरी सुनुवाई समिति गठन गर्ने -सम्पत्ति कर सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरू राजस्व परामर्श समिति गाउँकार्यपालिका	सफ्टवेयर निर्माण भएको हुने र तालिमको व्यवस्था हुने सम्पत्ति मूल्याङ्कनको आधार तयार भएको हुनेछ। कर सचेतनामूलक शिविर सञ्चालन भएको हुने उजुरी सुनुवाइ समिति गठन भएको हुने
व्यवसाय कर	-दर्ता हुन बाँकी सबै व्यावसाय दर्ता प्रक्रियामा ल्याउने र पुरानालाई नियमानुसार नविकरण गर्ने -व्यवसाय करदाताको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने -व्यवसायमा भएको लगानी, कारोवारको प्रकृति र कारोबारको परिमाणका आधारमा करको दर तोक्ने	२०८१ श्रावण देखि आवश्यकतानुसार निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा कार्यालयहरू आर्थिक विकास शाखा र राजस्व परामर्श समिति	गापा भित्रका सबै व्यावसायीहरूको दर्ता र नवीकरण विवरण
भूमिकर मालपोत	-वडागत रूपमा सम्पूर्ण जग्गाको अभिलेख राखी नियमित अद्यावधिक गर्ने -जिल्ला मालपोत कार्यालयबाट जग्गाको अभिलेख प्राप्त गर्ने -जग्गाको प्रकारअनुसार (अवल,दोयम,सीम, चाहार)पुन वर्गीकरण गरी मूल्याङ्कनलाई बैज्ञानिक बनाउने	२०८१ श्रावणदेखि निरन्तर गर्ने	वडा कार्यालय राजस्व शाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	जग्गाको अभिलेख अद्यावधिक भएको हुने जग्गाको वर्गीकरण र मूल्याङकन भएको हुने
अन्य सवारी साधन	-सवारी साधन दर्ता नविकरण तथा अनुमति सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८१ देखि निरन्तर	गाउँकार्यपालिका राजस्व शाखा	कार्यविधि तर्जुमा भएको हुनेछ। सवारी साधनको

कर अटोरिक्सा टाँगा आदि	-सवारी साधन नम्बरिङ र दररेट कायम गर्ने -रुट निर्धारण गर्ने र रुट परमिट दिने			अभिलेख अद्यावधिक भएको हुनेछ।
घर जग्गा बहाल कर	-घरधुरी विवरण सङ्कलन एवम् घरको नम्बर कायम गर्ने -बहालमा दिएका घर जग्गाको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने -घर जग्गा बहाल कर सम्बन्धी कार्यविधि तय गर्ने -घरधनीहरूसँग अन्तरक्रिया गरी घरबहाल कर स्वघोषणा गर्न लगाउने -घरजग्गा बहाल करलाई प्रगतिशील कर ढाँचामा लिने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा आर्थिक विकास शाखा वडा कार्यालयहरू	घरको विवरण बहालमा दिएको घरको विवरण घर जग्गाको बहालको विवरण
विज्ञापन कर	-विज्ञापन करको आधार, दायरा तथा दर निर्धारण कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने -विज्ञापन सामग्रीको आकार र विज्ञापनका विषयवस्तुलाई वर्गीकरण गर्ने -विज्ञापन करको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउने दायरा विस्तार गर्ने	२०८१ असार मसान्तसम्म	गाउँकार्यपालिका राजस्व शाखा	कार्यविधि निर्माण भएको। करको दर निर्धारण भएको विवरण। अनुगमन प्रतिवेदन।
मनोरञ्जन कर	मनोरञ्जन कर लाग्ने क्षेत्रको पहिचान गर्ने र व्यवस्थित गर्ने कर लगाउने र उठाउने			
जडिबुटी कबाडी र जीवजन्तु कर	जडिबुटी र कबाडी सङ्कलन केन्द्र व्यवस्थित गर्ने ठेक्का प्रक्रियाबाट कर सङ्कलन गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	राजस्व शाखा	सङ्कलित कर रकम
घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-महिला पुरुष छुट्टिने गरी घरजग्गा स्वामित्वको अभिलेख राख्ने -प्रदेश सरकारबाट महशुल दर निर्धारण भए बमोजिम घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर उठाउने/मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त गर्ने	२०८१ भदौ सम्म नियमित	गाउँकार्यपालिका प्रमुख	घरधनिको विवरण मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त

			प्रशासकीय अधिकृत	राजस्व बाँडफाँट विवरण

ख. गैरकर राजस्व सुधार योजना

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन लगायत ऐन कानुनले प्रदान गरेका राजस्वसम्बन्धी अधिकारमा गैर कर राजस्वसम्बन्धी स्थानीय तहले प्रयोग गर्न पाउने शीर्षकहरू सम्बन्धी छलफल गरि देहाय अनुसार गैरकर राजस्व सुधार योजना मस्यौदा प्रस्ताव तयार गरिएको छ ।

तालिका २०. गैरकर राजस्व सुधार योजना

गैरकर राजस्वका शीर्षक	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी	अनुगमन सूचक
स्लेट गिट्टी बालुवा ढुँगा माटोजन्य पदार्थको बिक्री	-प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण एवम् प्रभाव मूल्याङकन गर्ने -विक्री दर आर्थिक ऐनमा निर्धारण गर्ने -बिक्रीकालागि ठेक्का कायम गर्ने -मापदण्ड भित्र रहेर उत्खनन गर्ने -अनुगमन गर्ने र नियम विपरित गरेमा कारबाही गर्ने	२०८१ श्रावण भाद्र सम्म नियमित	गाउँसभा गाउँकार्यपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	आर्थिक ऐन ठेक्का उत्खनन भएको परिमाण
बहाल बिदौरी शुल्क	सार्वजनिक जग्गामा निर्माण भएका संरचनाको विवरण सङ्कलन गरी बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गर्ने	२०८१ असार मसान्त सम्म	कार्यालय राजस्व शाखा	
नक्सा पास दस्तुर	-नक्शापास अनिवार्य गर्ने, यसका लागि सबै वडाहरूमा प्रचार-प्रसार गर्ने -भवनहरूलाई आवासीय व्यावसायिक र अधोगिक प्रकारमा वर्गीकरण गर्ने। -घरको संरचना, तला र किसिमको आधारमा नक्सा पास दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा निर्धारणगरी समयानुकुल परिमार्जन गर्ने। सरकारी एवं सेवामूलक संरचनालाई	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	नक्सा पास भएका घर संख्या र सङ्कलन भएको राजस्व विवरण

	दस्तुर छुट दिने।			
वन पैदावार शुल्क	-सामुदायिक वनको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने -सामुदायिक वनाबाट विक्रीहुने वन पैदावार विक्री सम्बन्धी तथ्याङक सङ्कलन गर्ने -सामुदायिक वन पैदावार विक्रीबाट प्राप्त हुने दश प्रतिशत रकम नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा दाखिला गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	गाउँकार्यपालिका । राजस्व शाखा	सङ्कलित राजस्व रकम
पर्यटन सेवा शुल्क	-पर्यटन सेवा शुल्क -पर्यटकीय स्थलहरूमा प्रवेश व्यवस्थित गर्ने -पर्यटकीय सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी शुल्क लगाउने सङ्कलन गर्ने	२०८१ असार मसान्तसम्म	गाउपालिका	शुल्क दर
पार्किङ शुल्क	-पार्किङका लागि उपयुक्त सार्वजनिक जग्गा पहिचान गर्ने -भविष्यमा हुन सक्ने पार्किङ वृद्धिको अनुमान गरी पार्किङ स्थल निर्माण गर्ने -पार्किङ शुल्क अशुली विधि निर्माण गरी शुल्क निर्धारण गर्ने -तय भएको विधि अनुसार पार्किङ शुल्क अशुल गर्ने	निरन्तर	कार्यपालिका राजस्व शाखा	
फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क	-फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थान तोक्ने -नियमित रूपमा फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने -शुल्क निर्धारण गरी अशुल गर्ने	निरन्तर	गाउँपालिक राजस्व शाखा	
स्थानीय खानेपानी महशुल	-स्थानीय खानेपानी आयोजना सञ्चालन व्यवस्थापन गर्ने -खानेपानी धारा र उपभोक्ताको विवरण अद्यावधिक गर्ने -प्रति धारा महशुल निर्धारण गर्ने र अशुल उपर गर्ने	निरन्तर	उपभोक्ता समिति पूर्वाधार शाखा वडा कार्यालय	अभिलेख । महशुल ।
सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	-वडा कार्यालयबाट गरिने विभिन्न सिफारिस दस्तुर समयानुकूल परिमार्जन गर्ने	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका राजस्व शाखा	सङ्कलित दस्तुर रकम

व्यवसाय दर्ता अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	-दर्ता अनुमति तथा नवीकरण सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा स्पष्ट नभएमा कार्यविधि बनाउने। कारोबार तथा पुँजीको आधारमा दस्तुर निर्धारण एवं सङ्कलन गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका राजस्व शाखा	दर्ता र नवीकरण विवरण सङ्कलित रकम
सेवा शुल्क दस्तुर	-सेवा शुल्क लिने क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने -पहिचान गरिएका आयोजना मध्ये सार्वजनिक निजी साझेदारी वा स्वलगानीमा सम्पन्न गर्ने आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने। -आयोजनाको निर्माण र कार्यान्वयन अगाडि बढाउने -गाउँपालिकाले सेवा उपलव्ध गराएवापत लगाउने सेवा शुल्क समयानुसार परिमार्जन गर्ने	२०८१ देखि निरन्तर	राजस्व शाखा कार्यपालिका	संरचना । संकलित रकम।
अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क	-घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन गरीअभिलेख अद्यावधिक गर्ने	२०८१ मंसिर मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	शुल्क दर निर्धारण भएको हुने
दण्ड जरिवाना				

माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सोको विवरणः

तालिका २१. आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठएका विवरण

सम्भाब्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरुः	**लागु नहुनुको कारण**	**परिचालन गर्ने उपाय**
रेडियोबाट प्रसारण हुने विज्ञापन शुल्क	कमजोर कर्मचारी व्यवस्थापन, कर तिर्ने संस्कारको कमी।	दर तोकी प्रभावकारी कार्यान्वय गर्नुपर्ने।
सामुदायिक तथा निजी वन	प्रभावकारी कानून र कर तिर्ने संस्कारको कमी।	दर तोकी प्रभावकारी कार्यान्वय गर्नुपर्ने।
गाउँपालिकाको एम्बुलेन्स/डोजर	सेवा वापतको कर असुली नहुनु।	दर तोकी प्रभावकारी कार्यान्वय गर्नुपर्ने।

तालिका २२. कर तथा शुल्कको दरमा देखिएका कमी कमजोरी तथा सुधारको उपाय

दररेट निर्धारणमा कमी कमजोरी देखिएका आय शिर्षकहरू	कारण	सुधार गर्ने उपाय
विज्ञापन कर तथा निजी र सामुदायिक वनबाट सङ्कलन हुने करको दर	निर्धारण गर्न कानूनको अभाव	दर तोकी प्रभावकारी कार्यान्वय गर्नुपर्ने।
गाउँपालिकाको एम्बुलेन्स/डोजरको सेवाशुल्क	निर्धारण गर्न कानूनको अभाव	दर तोकी प्रभावकारी कार्यान्वय गर्नुपर्ने।

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना यस प्रकार रहेको छ।

तालिका २३. राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१. राजस्व सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा कानुनी व्यवस्थामा गर्ने।	१. गाउँपालिकामा राजस्वसँग सम्बन्धित आवश्यक नीति, ऐन तथा नियमहरू तर्जुमा गरिनेछ । २. जनताको कर तिर्ने क्षमताका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशील बनाइने छ । ३. कर, शुल्क, सेवा शुल्कको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ। ४. निजी क्षेत्रलाई थप लगानी गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ। ५. कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवम् विषय क्षेत्रसँग आवद्ध गराउँदै लगिनेछ । ६. थप राजस्वका स्रोतको सम्भाव्यता अध्ययन गरी सम्भाव्य थप स्रोत पहिचानका साथै वर्तमान राजस्व स्रोतको दायरा वृद्धि गर्न यसको वास्तविक तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रूपमा करदाताहरूको सङ्ख्या बढाउँदै लगिनेछ । ७. सम्पत्ति मूल्याङ्कनसम्बन्धी निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरी एकरूपता कायम गरिनेछ। ८. आन्तरिक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको यकिन तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्न कार्यदलहरू बनाई वडागत रूपमा परिचालन गरिनेछ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ । ९. गाउँपालिकामा रहेका प्राकृतिक सम्पदा ऐतिहासिक धरोहरको संरक्षण सम्बर्द्धन एवम् प्रचार प्रसार गर्दै पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरूको विकास गरिनेछ ।

	१०. गाउँपालिकामा रहेका ऐतिहासिक धरोहर तथा प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा विकासका लागि सार्वजनिक निजी साझेदारीको समेत पहल गरिनेछ । ११.घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा प्रदेश र छिमेकी गाउँपालिका, नगरपालिका, निजी क्षेत्र र करदता लगायतका अन्य सरोकारवालासँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । १२.नियमित एवम् बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान र कर नतिर्ने तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
२. राजस्व प्रशासनको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने	१. गाउँपालिकाको राजस्व शाखाको सुदृढीकरण गरी क्षमता वृद्धि गरिनेछ। २. गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ। ३. राजस्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका कार्यक्रम गरिनुका साथै वडास्तरमा कर असुली गर्ने प्रभावकारी व्यवस्था मिलाईने छ । ४. स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यसका लागि स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूको समेत उपयोग गरिनेछ । ५. राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण, सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध गरिनेछ । ६. प्रदेश सरकार तथा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहसँग राजस्व परिचालन बारे ज्ञान-सीप, अनुभव आदान-प्रदान गरिनेछ । ७. राजस्वको अभिलेख कम्प्युटरमा व्यवस्थित रूपमा राख्नका लागि वडा वडामा राजस्व सफ्टवेर प्रयोग गरिनेछ।
३. राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज, करदाता मैत्री पारदर्शी, बनाउने ।	१. कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन करसम्बन्धी सूचनाहरूमा नागरिकहरूको पहुँच बढाइनेछ । २. कर/राजस्व सूचना जानकारी गाउँपालिकाका वेवसाइटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरू गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । ३. दलित महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, गरिब तथा आर्थिक अवस्था कमजोर भएका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरूलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाईने छ । ३. कर सङ्कलन प्रक्रियालाई सहज र पारदर्शी बनाउन बैंक तथा विद्युतीय माध्यमबाट कर भुक्तानी गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ।
४. समन्वय तथा सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने।	१. एक आपसमा बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि सरोकारवाला निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । २.ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो जस्ता प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन्, बिक्री तथा

	बजार व्यवस्था र पर्यटन शुल्क सम्बन्धमा छिमेकका अन्य स्थानीय तहहरुसँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । ३. कर सङ्कलनमा सम्भव भएसम्म निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवम् सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ । ४. राजस्वसँग सम्बन्धित विषयमा छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गरिनेछ । ५. राजस्व प्रशासनलाई सबल र सक्षम बनाउन प्रदेश सरकार सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।

परिच्छेद-६

आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०८१/०८२ देखि २०८३/०८४) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ।

तालिका २४. आगामी आ.व.हरूका लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाब्यता रु. हजारमा	आगामी आ.व. हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**		
११३१३	सम्पत्ति कर	२९५	दायरा विस्तार हुने
११३१४	भूमिकर मालपोत	६७०	कित्ता काट खुला भएकोले कारोबार बढ्ने सम्भावना
११३२१	घर बहाल कर	३३०	घर संख्या बढ्दै गएका
११३२२	बहाल विदौरी शुल्क	०	
१४६११	व्यवसाय कर	०	
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	३४०	
	ढुङ्गा गिट्टी बालुवा बिक्री	८५०	
	फोहोरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	१५०	
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय		
१४२२४	परीक्षा शुल्क		
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क		
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	६५०	
१४२४३	सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	६४२	
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर र व्यक्तिगत घटना	२९०	

	दर्ता बिलम्ब शुल्क		
१२२४९	अन्य दस्तुर	१९०	
१२२४९	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना जफत		
१४३११	न्यायिक दण्ड जरिवाना जफत	१९०	
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर		
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क मूल्याङ्कन समेत	१८५	
१४२५४	रेडियो एफ एम सञ्चालन दस्तुर		
	सवारी साधन कर साना सवारी		
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३७०	
१४५२९	अन्य राजस्व		
ख	**राजस्व बाँडफाँट**		
ख१	**नेपाल सरकार**		
१४४११	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने राजस्व	२३६४००	
१४४२१	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने अन्त शुल्क		
१४१५३	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने वन रोयल्टी		
११४५१	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने सवारी कर		
ख२	प्रदेश सरकार		
१४१७७	प्रदेश सरकार राजस्व बाँडफाँट	२२५९	
११३१५	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	२२७७	
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर		
११४७२	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने विज्ञापन कर		
ग	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**		
ग१	**नेपाल सरकार**		
१३३११	समानीकरण अनुदान	२७२९५०	
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	४८७५००	
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	२२०००	
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	१००००	
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	०	
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	०	
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	५५०००	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु		
	सामाजिक सुरक्षा समेत		
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत		
ग २	**प्रदेश सरकार**		
१३३११	समानीकरण अनुदान	२९८७३	
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	२७५३८	

१३३१३	ससर्त अनुदान पुँजीगत	१०४६९०	
१३३१४	विशेष अनुदान चालु		
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत		
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु		
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	२७५००	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु		
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत		
ग ३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**		
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक		
	अनुदान		
	कुल जम्मा		

६.२ आगामी ३ आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

यस गाउँपालिकाको आगामी ३ आवको प्रक्षेपित आयको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व सङ्केत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ।

तालिका २५. चालु आ.व.को अनुमान तथा आगामी ३ आवको आय प्रक्षेपण

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विगत तीन आवको			औसत वृद्धिदर प्रतिशत	प्रस्तावित आय चालु आवको अनुमान	प्रक्षेपण रु. हजारमा		
		२०७७/०७८	२०७८/०७९	२०७९/०८०		२०८०/०८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
१0000	राजस्व तथा अनुदान								
	आन्तरिक आय								
११३१३	सम्पत्ति कर	०	०	०	०	५०	७५	१००	१२०
११३१४	भूमि कर मालपोत	-	-	१२७	-	१५०	२००	२२०	२५०
११३२१	घर बहाल कर	-		६९	-	७५	१००	११०	१२०
११३५१	व्यवसाय कर						०	०	०
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-	-	७६	-	८०	१००	१२०	१५०
११३२२	बहाल बिर्दौरी शुल्क								
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय								
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री						१००	१५०	२००
	(ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री)						२००	३००	३५०
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क -मूल्याङ्कन समेत)	०	०	४०	०	५०	५५	६०	७०
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	०	०	०	०	०	२०	२५	३०
१४२२४	परीक्षा शुल्क								
११६३१	अन्य मनोरञ्जन कर								
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विगत तीन आवको			औसत वृद्धिदर प्रतिशत	प्रस्तावित आय चालु आवको अनुमान	प्रक्षेपण रु. हजारमा		
		२०७७/०७८	२०७८/०७९	२०७९/०८०		२०८०/०८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
१४५२२१	प्रदूषण सुल्क								
१४२४२	नक्सापास दस्तुर						१५०	२००	३००
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	०	०	१७०	-	१८०	१९०	२००	२०५
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-	-	९०	-	९५	९५	९५	१००
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	-	-	१०	-	१०	१२	१५	२०
१४२४९	मूल्याङ्कन दस्तुर						५०	६०	७५
१४२४९	अन्य दस्तुर	-	-	२५	-	३०	५०	६०	८०
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	२५	-	३०	५०	६०	८०
१४३१०	दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	-	-	-	१०	१२	१५
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना वा जफत								
१४५२९	अन्य राजस्व								
।१४२५४	रेडियो एफ.एम.सञ्चालन दस्तुर						२५०	३००	३५०
१४५१	सवारी साधन कर (साना सवारी)						०	०	०
१५१११	बेरुजु								
	राजस्व बाँडफाँट								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विगत तीन आवको			औसत वृद्धिदर प्रतिशत	प्रस्तावित आय चालु आवको अनुमान	प्रक्षेपण रु. हजारमा		
		२०७७/०७८	२०७८/०७९	२०७९/०८०		२०८०/०८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
	सङ्घीय सरकार								
११४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर						७७५००	७८५००	८०४००
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क								
१४१७१	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी								
११४५१	बाँडफाँड भई प्राप्त सवारी कर								
	प्रदेश सरकार								
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर						५६५	७५५	९५७
	प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँड)					३०७	५८४	७५०	९२५
११४७१	मनोरञ्जन कर								
	दहत्तर बहत्तर								
१४४७२	विज्ञापन कर						२५५	३४५	४६५
	अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण								
	सङ्घीय सरकार								
१३३११	समानीकरण अनुदान					८८८००	८९२००	९०३००	९३४५०

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विगत तीन आवको			औसत वृद्धिदर प्रतिशत	प्रस्तावित आय चालु आवको अनुमान	प्रक्षेपण रु. हजारमा		
		२०७७/०७८	२०७८/०७९	२०७९/०८०		२०८०/०८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु					१५९२००	१५५५००	१५८५००	१७५००
१३३१३	ससर्त अनुदान पुँजीगत					९०००	२५००	९७००	९८००
१३३१४	विशेष अनुदान चालु					५०००	०	५०००	५०००
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत					०	०		
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु					०	०		
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत					८०००	१५०००	१९०००	२१०००
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)								
	प्रदेश सरकार								
१३३११	समानीकरण अनुदान					९९६६	९९५३	९९५५	९९६५
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु					१२९९३	१४८८	१२९९५	१३०५५
१३३१३	ससर्त अनुदान पुँजीगत					१३५००	३०७००	३७४००	३६५९०
१३३१४	विशेष अनुदान चालु					०	०		
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत					०	०		
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु					०	०		
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत					०	०	१२५००	१५०००
	अन्य आन्तरिक अनुदान								
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान								
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विगत तीन आवको			औसत वृद्धिदर प्रतिशत	प्रस्तावित आय चालु आवको अनुमान	प्रक्षेपण रु. हजारमा		
		२०७७/०७८	२०७८/०७९	२०७९/०८०		२०८०/०८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
	अनुदान (जनसहभागिता)								

परिच्छेद-७

अपेक्षित नतिजा

अपेक्षित परिणाम

स्थानीय तहहरूलाई वित्तीय रूपमा सबल बनाउने र खर्च व्यवस्थापन गर्न सक्षम बनाई सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्नु मुख्य अपेक्षित परिणाम हुनेछ साथै यस कार्ययोजना मार्फत तल उल्लिखित कुराहरू प्राप्त हुनेछन् ।

- गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधीहरू, कर्मचारी सबैले राजस्व सुधारसम्बन्धी अभिमुखीकरण प्राप्त गरी आन्तरिक आय तथा कर सम्बन्धी विषयमा आवश्यक जानकारी हाँसिल गरेका हुनेछन् ।
- आन्तरिक आयका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान भई सो समेत समावेश भएको राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा वृद्धि भएको हुनेछ ।

सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यान्वयन पश्चात् गाउँपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिकामा दिईएको छ ।

तालिका २६. गाउँपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा

क स	राजस्व शीर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय आगामी तीन आ.व.को		
१	आन्तरिक आय		२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
२	सङ्घीय राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय				
३	प्रदेश राजस्व वाँडफाँडवाट प्राप्त आय				
४	अनुदान				
५	अन्य आन्तरिक अनुदान				
६	जनसहभागिता				
	कुल आय				
	आन्तरिक आयको प्रतिशत				

प्रस्तुत विवरणले गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अनुमान गरिएको छ, जुन कुल आयको .... प्रतिशत हुन आँउछ । यो रकम सङ्कलन गर्न पनि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा ठुलै परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । गाउँपालिकाले यसतर्फ निम्न कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ ।

- आय सङ्कलनको लागि आवश्यक ऐन तथा कार्यविधिको तर्जुमा गर्ने
- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन समयानुकूल परिमार्जन गर्दै कर तथा शुल्कका दर निर्धारण वा परिमार्जन तथा जरिवाना निर्धारण
- राजस्व परामर्श समितिको सक्रिया भूमिका
- राजस्व शाखाको क्षमता विकास गर्दै प्रविधिमैत्री बनाउने

परिच्छेद-८

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

योजनाले सार्थकता पाउने मुख्य आधार नै योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हो । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक भए जस्तै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु आवश्यक हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रूपमा राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट गाउँपालिकाको राजस्वसम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रूपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरेको नगरेको आदि कुराहरू नियमित रूपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिश लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम सङ्कलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

तालिका २६. अनुगमन तालिका

के अनुगमन गर्ने ?	**कसले अनुगमन गर्ने ?**	**कहिले अनुगमन गर्ने ?**	**कसरी अनुगमन गर्ने ?**
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक,मासिक, चौमासिक र वार्षिक	•स्थलगत अनुगमन गर्ने •नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक, र वार्षिक	• स्थलगत अनुगमन गर्ने • नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने
राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति,	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	• स्थलगत अनुगमन गर्ने • नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने

	कार्यपालिका		
समन्वय तथा सहकार्य	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	• स्थलगत अनुगमन गर्नेसमन्वय र सहजीकरण गर्ने मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने
राजस्व नीति	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, सभा	चौमासिक र वार्षिक	• चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगतिसम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिश, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने
राजस्व प्रतिवेदन	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, सभा, लेखा परीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	• मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक लक्ष्य र प्रगति प्रतिवेदनहरू सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिश, सुझाब तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने
समीक्षा गर्ने	उपप्रमुख	चौमासिक र वार्षिक	• लक्ष्य र उपलब्धि सहित सिकाईको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरूको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ ।

सन्दर्भ सामग्री

१। नेपालको संविधान,

२। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधन सहित),

३। संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७,

४। अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४,

५। आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी, ऐन २०७६,

६। सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन २०७५,

७। कर्णाली प्रदेश आर्थिक ऐन,२०८०

८। नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय बजेट बक्तब्यहरु

९। कर्णाली प्रदेश सरकारका बजेट बक्तब्यहरु

१०। सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनहरु,

११। सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाका बजेट बक्तब्य

१२। सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन,

१३। सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको आवधिक योजना आदि ।

अनुसूचीहरू :

अनुसूची–१ : सान्नी त्रिवेणी गा. पा, कालीकोटको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना' निर्माणसम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीको उपस्थिति, माइन्युटका प्रतिलिपिहरू र सम्बन्धित तस्बिरहरू

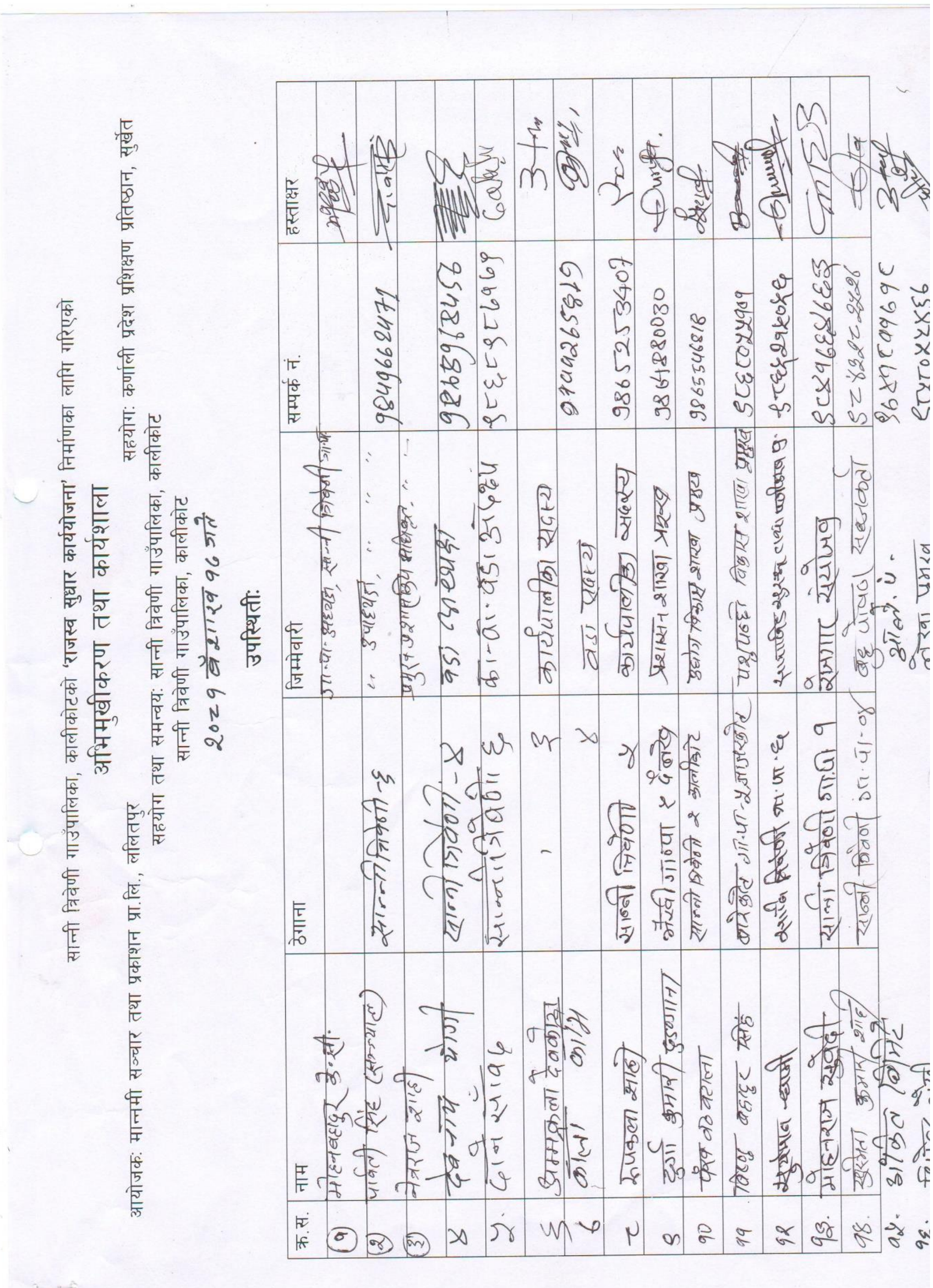

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोटको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** निर्माणका लागि गरिएको

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला

आयोजक: मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., ललितपुर — सहयोग: कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेत

सहयोग तथा समन्वय: सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

२०८१ वैशाख १८ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	मोहनबहादुर के.सी.		गा.पा. अध्यक्ष, सान्नी त्रिवेणी गा.पा.		[signature]
२	पार्वती सिंह (सन्न्याल)	सान्नी त्रिवेणी-६	,, उपाध्यक्ष ,, ,, ,,	9849662471	[signature]
३	नेत्रराज शाही		प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत ,,		
४	देवनाथ योगी	सान्नी त्रिवेणी-४	वडा अध्यक्ष	9868918456	[signature]
५.	दानै साँउद	सान्नी त्रिवेणी ६	का.वा. वडा अध्यक्ष	९८६८९८६९६९	[signature]
६	अम्मकला देवकोटा	, ३	कार्यपालिका सदस्य		[signature]
७	काला कामी	४	वडा सदस्य	9744265819	[signature]
८	रूपकला शाही	सान्नी त्रिवेणी ५	कार्यपालिका सदस्य	9865253407	[signature]
९	दुर्गा कुमारी दुङ्गाना	भैरवी गाउँपा ९ दैलेख	प्रशासन शाखा प्रमुख	9841880030	[signature]
१०	[illegible] वराला	सान्नी त्रिवेणी २ कालीकोट	उद्योग विकास शाखा प्रमुख	9865546818	[signature]
११	विष्णु बहादुर सिंह	नरेकोट गा.पा.-५ जाजरकोट	पशुपंक्षी विकास शाखा प्रमुख	९८६८०५५९७१	[signature]
१२	सुरेमान खत्री	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.६	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण [illegible]	९८६६२१८०५६	[signature]
१३.	मोहनराज सुवेदी	सान्नी त्रिवेणी गा.पा. १	रोजगार संयोजक	९८४९६६४६६५	[signature]
१४.	सुस्मिता कुमारी शाही	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.-४	बहु पोषण सहजकर्ता	९८४३२८०२२६	[signature]
१५.	अंकित घिमिरे		अ.हे.व.	9848809698	[signature]
१६.	[illegible]		लेखा प्रमुख	९८४८०४४४५६	[signature]

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोटको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना' निर्माणका लागि गरिएको

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला

आयोजक: मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., ललितपुर

सहयोग: कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेत

सहयोग तथा समन्वय: सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

२०८१ वैशाख १६ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१६	श्री मोहनवीर धामी	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.-४	शिक्षा शाखा प्रमुख	९८४८२७०६२४	[हस्ताक्षर]
१७	श्री कपिल राज संग्याल	सान्नी त्रिवेणी -६	योजना शाखा प्रमुख	९८६८१५०३४५	[हस्ताक्षर]
१८	नुपेन्द्र बहादुर शाही	महावै गा.पा.-६	खानेपानी शाखा प्रमुख	९८५८३६६१२९	[हस्ताक्षर]
२०	सुसन गौतम	त्रिवेणी-६, सल्यान	कृषि विकास शाखा प्रमुख	९८६८६२०४९८	[हस्ताक्षर]
२१	गोमा सिरवाडा	त्रिवेणी ७	कार्यपालिका सदस्य	९८४८६०८८०२	[हस्ताक्षर]
२२०	दुर्गसिला सुवेदी	त्रिवेणी १	जिल्ला कोष, अध्यक्ष	९७४५८१३[illegible]	[हस्ताक्षर]
२३	तुला रोका	त्रिवेणी १	वडा सदस्य	९८६५०५३४९	[हस्ताक्षर]
२४	कोकिला खुलाल	१	कृषा को अध्यक्ष	९८६[illegible]	[हस्ताक्षर]
२५	धिरेन्द्र धामी	सान्नी त्रिवेणी गा.पा. ४	जिन्सी शाखा प्रमुख	९८५८३५१८२८	[हस्ताक्षर]
२६	रमेश धामी	सान्नी त्रि. ०४	व्यापारी	९८०९२४३३४८	[हस्ताक्षर]
२७	टेकराज गिरी	स्वा.नं.पो. ११	नौ.प्रा.स.	९८४८१९९४८२०	[हस्ताक्षर]
२८	लक्ष्मी प्रसाद सुवेदी	सान्नी त्रिवेणी गा.पा. १	नेपाल सरकार शाखा	९८४३९९३२१६	[हस्ताक्षर]
२९	प्रेम बुढा	" - ५	व्यापारी	९८६३२४३८५६२	[हस्ताक्षर]
३०	लालपुरा धामी	" " ६	५		[हस्ताक्षर]
३१	मनोज प्रसाद देवकोटा	" - " २	गोष्ठी समन्वय संयोजक	९८५१३४६१८१	[हस्ताक्षर]

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोटको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** निर्माणका लागि गरिएको

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला

आयोजकः मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., ललितपुर — सहयोगः कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेत

सहयोग तथा समन्वयः सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

२०८१ ~~वै~~ श्रावण १६ गते

उपस्थितीः

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
३२	सुमला कुमारी शाही	सान्नी त्रिवेणी गाँ. पा. वडा ६	व्यापारी	९७६७९७४८१७७	
३३	सई बहादुर बम	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.	वडा नं. ५ सदस्य	९६६६६६५२३३४	
३४	प्रेम विश्वकर्मा	"	वडा नं. ६ पत्रकार	९८४२८६८०४८	
३५	बिपना कु. बम	"	वडा नं - ५		
३६	दिल ब. बम	"	वडा नं. ५	९८४९३२१६८	
३७	जय प्रसाद सिरवडा	सान्नी त्रिवेणी गा.पा. ६ वडा अध्यक्ष	वडा अध्यक्ष ६	९८४८३३६१००	
३८	कमल बहादुर बम	सा.त्रि.गा. -०५	ईन्जिनियर	९८४८१८५५०५	
३९	मीन ब. विष्ट	सा.त्रि.गा.पा. वडा नं. २	शिक्षक प्र.अ.	९८४८३२०२३०	
४०	कलक बहादुर बम	सा.त्रि. गा.पा. ५	व्यापारी	९८६८२८६६८०	
४१	~~दमल राज पंड्याल~~	~~प्रशासन (सान्नी त्रिवेणी सहयोगी)~~	~~सान्नी त्रिवेणी गा.पा. प्रशासन शाखा सहयोगी~~	९८४८८८७२८	
४२	रत्नराज सिरवाडा	मा.त्रि. ६-	व्यापारी ६	९८३८२८६४०५	
४३	दुर्गा शाही	सा.त्रि. -०५	व्यापारी	९८६८५६२२२०	
४४	नाल सार्की	सान्नी त्रिवेणी गा.पा. ३	जिन्सी शाखा कार्यालय सहयोगी	९८३३८६१८६६	
~~४५~~	~~दुर्गा शाही~~ किसान, शाही	सान्नी त्रिवेणी	व्यापार		
४६	सुम्परी लुहार	सान्नी त्रिवेणी -६, कलीकोट			

आज मिति २०८१ साल वैशाख १८ गतेका दिन मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि. ललितपुरको आयोजना, सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका सहयोग तथा समन्वय र कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको सहयोगमा यस सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न आयोजित क्षमता अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गा.पा. अध्यक्ष श्री मोहनबहादुर के.सी.को प्रमुख आतिथ्यता र मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि.का प्रमुख कार्यकारी अधिकृत श्री मोहन शाहीको अध्यक्षतामा तपशिल बमोजिमको सहभागितामा निम्न बमोजिम निर्णय गर्दै सम्पन्न भएको छ।

उपस्थिति :-

क्र.सं.	नाम	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
(१)	मोहन बहादुर के.सी.	गा.पा. अध्यक्ष, सान्नी त्रिवेणी		
(२)	पार्वती सिंह (सञ्ज्याल) "	उपाध्यक्ष "	" ९८४९६६२५५१	
(३)	नेत्रराज शाही	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, "	"	
४)	देव नाथ योगी	वडा अध्यक्ष	९८६८५८६५८६	
(५)	काली कामी	सदस्य	9749426582?	
६.	दाजे सार्की	वडा का.वा. अध्यक्ष	९८६८९८६१६९	
(७)	पंख ब. वराला	उद्योग विकास शाखा प्रमुख	9865546810	
(८)	विष्णु बहादुर सिंह	पशुपन्छी विकास शाखा प्रमुख	९८६७५५९०१	
(९०)	~~सूर्यमान धामी~~	~~स्वास्थ्य पञ्जिकरण शाखा~~	~~[illegible]~~	
(११)	मोहनराज सुवेदी	रोजगार संयोजक	९८४९६६४६६२	
(१२)	सुमित कुमार शाही	बहुक्षेत्रीय पोषण सहजकर्ता	९८४८२८२४२६	
(१३)	श्री मोहनवीर धामी	शिक्षा शाखा प्रमुख	९८४८३९०६२४	
(१४)	श्री कपिल राम संग्याल	योजना शाखा प्रमुख	९८६८९२०३४५	
(१५)	भुपेन्द्र बहादुर शाही	खानेपानी शाखा प्रमुख	९८४८३६६१२१	
१६	ससन गौतम	कृषि विकास शाखा प्रमुख	९८६८६२०४९८	
१७)	तुला रवि क्षेत्री			
१८)	रेकुराज गिरी	नी.प्रा.सं.	९७५८१६४६६०	
१९)	अंकित घिमिरे	आ.ले.प		
२०)	धिरेन्द्र ओली	लेखापाल		
(२१)	प्रेम बुढा		९८६३४४८९६१	
(२२)	ललपुरा धामी			
२३	सुमना कुमारी शाही		9769978199	
२(४)	दिल ब. बम		९८४९३२१६९०	
(२५)	भरत सार्की	गा.नि.गा. ह.ले.का कार्य.	९८६४४३८४६०	
(२६)	लक्ष्मी प्रसाद सुवेदी	सब इ नेपाल जनस्वास्थ्य शाखा	९८४९११४२१६	

क्र.सं.	नाम	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२६	पदम ब. बम	वडा सदस्य	९८६६६६५४३२४	
२७	रमेश थापा	व्यवस्थापक	९८५१३४३३९४८	
२८	बिन्दिरा कु. ढुङ्गाना		9868186680	
२९	धिरेन्द्र थामी	जिन्सी शाखा प्रमुख	९८५८३९१८२८	
30	हर्सिला रिजु बैदि	जिल्ला केन्द्र अध्यक्ष	9788156139	
31	गो.मा. सिरखण्डि	सदस्य	9848668602	
32	मीन बहादुर विष्ट	स्वा. संयोजक	9858320290	
33	अय प्रसाद खिलखडा	वडा अध्यक्ष ६	९८४८३६०९००	
३४.	कमल बहादुर बम	ईन्जिनियर	९८४८१८५५०५	
३५	केन विश्वकर्मा	पत्रकार	९८४८८६०८१८	
३६	विना कु. बम	"		
37	अम्मकला देवकोटा	"		
३८.	रुपकला बम	कार्यपालिका सदस्य		
३९	कुमारी कुंवर	दलित प्र.स.		
४0	मनोज प्रसाद देवकोटा	सूचना समन्वय संयोजक	9851346181	
४१	दुर्गा कुमारी ढुङ्गाना	प्रशासन शाखा प्रमुख	9864880030	
४२	दुर्गा शाही	व्यापारी	९८६३५४८१९०	
४३	कमला शाही	व्यापारी		
४४	गौरा काईराई	व्यापारी		
४५	हेमन्त राज सिञ्ज्याल	प्रशासन शाखा सहयोगी		
४६	दिपेश महतो	IT शाखा		
४७	पदम बहादुर बुढा	विषय विज्ञ (उपसचिव)		
४८.	मोहन कुमार शाही	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८५११३६३८२	
४९.	हिक्मतबहादुर शाही	सहजकर्ता		

प्रस्ताव नं. १– राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदल गठन सम्बन्धमा।

निर्णय नं. १– प्रस्ताव नं. १ मा छलफल गर्दा यस साफ्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी आवश्यक काम गर्नका लागि राजश्व परामर्श समितिको मातहतमा रहने गरि तपशिल बमोजिमको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरियो।

तपशिल:

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदल

(१) देवनाथ योगी – संयोजक – ९८६८३६८४५६
(२) ओमा सिग्खडा – सदस्य – ९७४७६६७६०२
(३) दुर्गा ढुङ्गाना – " ९८६४८८००३०
(४) उदय धामी – " ~~९८६८३४६५२२~~ ९६४८४९६६५१
(५) उमेश रिजाल – सदस्य-सचिव ९८४८१८२२८६

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीका तस्बिरहरू:

अभिमुखीकरण तथा कार्यशालामा समीक्षात्मक मन्तव्य दिंदै गा. पा. अध्यक्ष श्री मोहन बहादुर के.सि.

अभिमुखीकरण तथा कार्यशालामा समीक्षात्मक मन्तव्य दिंदै गा. पा. उपाध्यक्ष श्री पार्वती सिंह

समीक्षात्मक मन्तव्य दिंदै पलाँता गा. पा. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री नेत्रराज शाही

अवधारणागत विषयवस्तु प्रस्तुत गर्दै मान्नमी संचार तथा प्रकाशन प्रा.लि. का सिइओ श्री मोहन

शाही

कार्यशालामा अवधारणा प्रस्तुत गर्दै राजस्व सुधार कार्ययोजना विज्ञ श्री पदमबहादुर

बुढा

राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणसम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा कार्यशालामा सहभागीहरू

अनुसूची–२: सान्नी त्रिवेणी गा.पा., कालीकोटको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना' निर्माणसम्बन्धी सुझाव संकलन तथा कार्यशाला गोष्ठीका उपस्थितिको प्रतिलिपिहरू र सम्बन्धित तस्बिरहरू

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोटको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** को मस्यौदा माथि

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठी

आयोजक: मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल, ललितपुर

सहयोग तथा समन्वय: सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

सहयोग: कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, मेहेलमुडी, कालीकोट

२०८१ साल जेष्ठ २७ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
(१)	मोहनबहादुर के.सी.		अध्यक्ष, सान्नी त्रिवेणी गा.पा. कालीकोट		
(२)	योगेन्द्रबहादुर शाही	चामुण्डाबिन्द्रासैनी नपा-४, दैलेख	पूर्व उपाध्यक्ष, कर्णाली प्रदेश योजना आयोग एवम् विषय विज्ञ	९८५११३१०६०	
(३)	पदमबहादुर बुढा	महाबु गा.पा.-३, दैलेख	उपसचिव, नेपाल सरकार तथा विषय विज्ञ	९८६४६८६३१२	
(४)	पार्वती सिंह सन्ज्याल		उपाध्यक्ष, सान्नी त्रिवेणी गा.पा. कालीकोट	९८४९६६२४७१	
(५)	नेत्रराज शाही		प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सान्नी त्रिवेणी गा.पा., कालीकोट	९८५८३२०१३६	
(६)	नरपति तिरुवा	सान्नी त्रिवेणी गाउँपा-६	वडा अध्यक्ष वडा नं -६	९८५८८३५८४५	
७	नौलासिंह बुढा	सान्नी त्रिवेणी गाउँपा-८ कालीकोट	वडा अध्यक्ष वडा नं ८	९८४०५९०९६६	
८.	रंगलाल देवकोटा	सान्नी त्रिवेणी गाउँपा-३	वडा अध्यक्ष -३	९८४८३०१४४१	
९.	रामराज वम	सान्नी त्रिवेणी गाउँपा-२	वडा अध्यक्ष २	९८४२६६३६०८	
१०	बैकुण्ठराज गिरी	सानि त्रिवेणी गाउँपा-१	वडा अध्यक्ष १	९८५८३२२८३६	
११	जय प्रसाद सिंखडा	,, ,, ,, ७	,, ,, ७	९८४८३६०१७०	
१२	देवनाथ योगी	,, ,, ,, ४	वडा अध्यक्ष - ४	९८५८६६८४४६	
१३	भरत वि.क.	सान्नीत्रिवेणी गा.पा.-१	गाउँकार्यपालिका सदस्य -	९८५११५५६०२	
१४	गोमा सिंखडा	,, -७	,, ,,	९८४८६६८६०२	
१५	झ्यापा सार्की	,, -१	,, ,,	९८४३६६०४२६	

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोटको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** को मस्यौंदा माथि

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठी

आयोजकः मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल, ललितपुर
सहयोग तथा समन्वयः सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

सहयोगः कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, मेहेलमुडी, कालीकोट

२०८१ साल जेष्ठ २७ गते

उपस्थितीः

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१६.	छविसरा कु. शाही	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.-४	बहुक्षेत्रिय पोषण सहजकर्ता	९८४३२८४४२६	
१७.	सफिली कु. बम	" " ५	नापी शाखा	९८४४१७६२२०	
१८.	सम्झना शाही	" " ६	प्राविधिक	९८६४८७७१०५	
१९	सुर्यमान खत्री	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.-६	सामाजिक विकास शाखा प्रमुख	९८६६२१८०४६	
२०	टेकराज गिरी	" " -५	नी.प्री.नी.	९८६८१६४६२०	
२१	थिरेन्द्र जैसी	" " "	लेखापाल	९८४८०४४८३६	
२२	अंकित थिमेरे	" " "	आ.जे.प	९८४९८११६१८	
२३	पारस ब. रोकाया	" " "	सब-इन्जिनियर	९८४०११९६५६	
२४	सरिता कु. विष्ट	सान्नी त्रिवेणी गा.पा. ६	प.हे.नं.	९८४३३१७६९८	
२५	हेमराज कोईराला	" " " ५	पशुपक्षी विकास शाखा	९८४८२४६२११	
२६	धनी ब० बम	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.-५	वडा सचिव	९८६८२०५६०१	
२७	रमेश कुँ. शाही	सान्नी त्रिवेणी गा.पा.-६	रोजगार सहायक	९८४०५१०५६६	
२८	कमला देवकोटा	स्रा.त्री. ६	कार्यपालिका सदस्या	९८४८३३०३६३	
२९	भरत सार्की	स्रा.त्री. ६	का.स०	९८६६६[illegible]६६	
३०	गणेश खुवाल	स्रा.त्रि० ६	का.स०	९८४९८४५१३३	

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोटको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** को मस्यौदा माथि

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठी

आयोजक: मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल, ललितपुर सहयोग तथा समन्वय: सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, कालीकोट

सहयोग: कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, मेहेलमुडी, कालीकोट

२०८१ साल जेष्ठ २७ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
३१	धन प्रसाद सिग्देल	सान्नी त्रिवेणी ६	कर शुल्क	[illegible]	[signature]
३२	जमुना कुमारी [illegible]	सान्नी त्रिवेणी ४	कार्यपालिका स.	[illegible]	[signature]
३३	उमेश रिजाल	सान्नी त्रिवेणी	राजस्व शाखा प्रमुख	९८४८१८२२८७	[signature]
३४	प्रकाश बराल	" -५	सूचना प्र. अधिकृत	[illegible]	[signature]
३५	दिपेश महतो	" -५	कम्प्युटर अपरेटर	[illegible]	[signature]
३६	रुपकला शाही	५	कार्यपालिका सदस्य		[signature]
३७	गौरी संज्याल	" " ६	परामर्श समिति	[illegible]	[signature]
३८	धिरेन्द्र थापा	" " ४	जिल्ला प्रमुख	[illegible]	[signature]
३९	मोहन कु. शाही	चामुण्डाबिन्द्रासैनी-४, दैलेख	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि.	[illegible]	[signature]

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठीका तस्बिरहरू:

मस्यौदा प्रस्तुत गर्दै विषय विज्ञ तथा कर्णाली प्रदेश योजना आयोगका पूर्व उपाध्यक्ष श्री योगेन्द्र शाही

प्रस्तुत मस्यौदा माथि सुझाव दिंदै गा.पा. अध्यक्ष श्री मोहनबहादुर के.सि.

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रस्तुत गर्दै विषय विज्ञ श्री पदम बहादुर बुढा